

# הוספות חדשות

לספר

# הדורות פנים זקן

בענין  
גילוח וגידול הזקן  
לאור ההלכה

בעריכת המחבר  
משה ניסן ווינער  
ניו יארק - תשפ"ב

# הוספות חדשות

לספר

# הזקן פנים זקן

בענין

גילוח וגידול הזקן

לאור ההלכה



בעריכת המחבר

משה ניסן ווינער

ניו יארק - תשפ"ב

יו"ל לקראת ה"יארצייט" הששי

לע"נ אדוני אבי היקר באנשים

אוהב ואהוב על הבריות, מוכתר במעלות ובמידות תרומיות

רודף צדקה וחסד

ר' זאב וואלף ב"ר יצחק ע"ה ווינער

נלב"ע ש"ק פ' יתרו, כ' שבט תשע"ו

תנצב"ה

הוספות חדשות  
לספר  
הדרת פנים זקן



**Addenda**  
to the sefer  
**HADRAS PONIM ZOKON**

Compiled by the author  
**Rabbi Moshe Wiener**

Regarding the  
growth and cutting of the beard  
in *halachic* perspective



4<sup>th</sup> Edition: NY, 2021  
hadrasponimzokon@gmail.com

עריכת ועיצוב הספר



חיים יוסף בערנאטה

718.438.1334

# התוכן

## 5. הוספות למכתבי הסכמה, המלצה וחוו"ד

הג"ר שמואל הלוי ואזנר (ע"ד שיחתו עם הגאון בעל אגרות משה)  
הג"ר אלחנן היילפרין ("יסכר פי דוברי שקר")  
הרב יצחק קולדצקי (בשם חותנו הג"ר חיים קניבסקי)

## 9. מילואים והשמטות ל"מבוא"

בהסרת הזקן ע"י מכוונות גילוח - ריבוי עצום של איסורים

## 9. מילואים והשמטות לח"א | לקוטי דעות

תרגום יונתן בן עוזיאל \* מדרש רבה \* רמב"ם \* רבי משה חיים לוצאטו (הרמח"ל) \* חתם סופר \* בעל בני יששכר \* סבא קדישא \* רבי משה מרדכי עפשטיין \* חפץ חיים \* רבי אברהם יצחק הכהן קוק \* האדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש \* חזון איש

## 15. מילואים ל"מדור סיפורים"

אי-נשירת שער הזקן ע"י טיפולים כימותרפיים  
הגר"ח קניבסקי: אל תגע בו יד לקצר הזקן - אפילו עם יתערער שלום בית ע"ז

## 16. מילואים והשמטות לח"ב | פרקי נימוק וסיכום

### מילואים לח"ב פ"א | מכוונות גילוח

עוד בירור מציאותו של ה"מאשינאק" לגילוח הזקן שאסר מרן החפץ חיים \* שיטת הגרי"א הענקין \* עוד בשיטת הגר"א קטלר \* דעת הג"ר עובדי' יוסף \* שיטת הגאון רבי אהרן יהודה ליב שטיינמן

## 20. דיון 1 | אם יש מקום להקל מטעם דהמכוונות הוי בגדר "כתישה" ו"טחינה", ולא "גילוח"

תגובת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך \* תגובת הג"ר משה שטרנבוך

## 21. מילואים לח"ב פ"ג | אזהרת "לא ילבש גבר שמלת אשה" בהעברת הזקן

עוד בשיטת מרן החפץ חיים

## 21. מילואים לח"ב פ"ד | איסורי חוקות גויים בהעברת הזקן

בירור שיטת ספר החינוך \* התחלת גילוח הזקן במדינת אשכנז - "הכשרים באמת אינם מגלחים זקנם גם באשכנז" \* עוד בסיבת המתחילים להסיר זקנם - עדות ה"עירות דבש" \* עדות הגאון רבי שלמה קלוגר \* עוד בסיבת המתחילים להסיר זקנם - עדות מרן החפץ חיים בענין מנהג מדינת "ליטא"

## 23. מילואים לח"ב פ"ה | סייג ומיגדר מילתא ו"לפני עוור" בהעברת הזקן

לגדל הזקן להוציא מלבם של אותם המגלחים זקנם \* "החותך זקנו סופו לחתוך את ראשו ונשמתו"

## 24. מילואים לח"ב פ"ה אות ד | גידול הזקן - סייג משאר עבירות

הזקן והפאות - כלי המחזיק ברכה לכל התורה והמסורה

## 24. מילואים לח"ב פ"ט | העברת הזקן ע"י סם

שיטת מרן הגרא"ל שטיינמן בענין הסרת הזקן ע"י סם \* כמה מהמסירים זקנם ע"י סם - עוברים על איסור הקפת הראש

## 25. מילואים לח"ב פ"א | גילוח השפם

חוו"ד בענין תספורת השפם למעשה בפועל \* שיטת מרן הגאון רבי חיים קניבסקי בענין תספורת השפם

## 26. מילואים לח"ב פ"ב | נספח א - קיפול שערות הזקן

קיפול הזקן: "דאס איז א מתנגד צו אלקות" \* שיטת הגה"ק "הבבא סאלי" בענין קיפול שערות הזקן \* דברי הגה"ק האדמו"ר מליובאוויטש בענין קפול הזקן

28. **מילואים לח"ב פי"ד** | מסירות נפש שלא להעביר הזקן  
הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקופשיניץ: עדיף לחתוך את אצבעותי, אבל לא לחתוך לי את הזקן  
\* דרך ארץ בפני צלם אלוקים - הזקן
29. **מילואים לח"ב פי"ז** | מניעות מצד כיבוד אב ואם  
מִן הַחֶפֶץ חַיִּים: תאמר לאמא שאתה רוצה כלה שרוצה בחור עם זקן \* מִן הַחֶזוֹן אִישׁ: "זקן אינו מדת חסידות, אלא עיקר" \* "דער בפועל דאַרף זיין ניט מיט דעם גרעסטן תוקף" \* שיטת הגאון רבי אהרן קוטלר בד"ץ בחור שהוריו מתנגדים לגידול זקנו \* דעת מִן הַגְּרָא"ל שטיינמן בד"ץ בחור שהוריו מבקשים ממנו לגלח זקנו עם מכונת גילוח או סם
30. **מילואים לח"ב פי"ז** | מניעות מצד שידוכים ושלוה בית  
האם נכון לקצר את זקנו בשביל שידוך? - דעת מִן הַחֶזוֹן אִישׁ זצ"ל \* "אם ענין הזקן הוא כל כך קובע אצל המדוברת - סימן שאינה כראוי" \* "לא נעים לקחת בחור כזה" - פסק הגאון ה"סטייפלער" \* קשין הזיווגין כקריעת ים סוף - למה? \* הגה"ק ה"בבא סאלי": "אם לא תמנע בעלה לגדל זקן - יתכפרו מחצית מעונותי" \* מִן הַגְּרָ"ח קניבסקי: "לא אמרתי שאשתך תגדל זקן"
32. **מילואים לח"ב פי"ז** | מניעות מצד פרנסה והשפעת גידול הזקן בעניני פרנסה ובריאות הגוף  
אי אפשר לאבד פרנסה ע"י גידול הזקן \* מעשה בתלמידו של הגר"א קוטלר: איך יעלה על דעתך שתצליח בעשייתך אם באותו זמן אינך מגדל הזקן כרצונו ית"ש? \* מִן הַגְּרָ"ח קניבסקי: "אנשים מוכנים למות - ולא לקבל על עצמם דבר קטן" \* זקנך המגודל מועיל יותר מכל התרופות
33. **מילואים לפי"ח אות א** | שליח ציבור המגלח זקנו  
הגה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר: המגלחים זקניהם - הם מעכבים כל התפלות מלעלות למרום
34. **מילואים לפי"ח אות ב** | כהן המגלח זקנו  
מִן הַגְּרָ"ח קניבסקי שליט"א: כהן המגלח זקנו - פסול לעבודה בבית המקדש
35. **מילואים לפי"ח אות ג** | שוחט ובודק המגלח זקנו  
הגרא"ה קוק: "רע עלי המעשה מאד שקצבים יהיו מגולחי זקן" \* עוד בד"ץ שוחט שאין לו זקן
36. **מילואים לפי"ח אות ד** | עלי' לתורה  
דעת מִן הַחֶפֶץ חַיִּים (והגרא"ל שטיינמן) בד"ץ עלי' לתורה למגלח זקנו
36. **מילואים לפי"ח אות ה** | הקפדות שונות נגד המסירים זקנם  
גירור למי שאינו מגדל זקן
37. **מילואים לח"ב פי"ט** | "הדרת פנים זקן"  
הטענה שע"י הסרת הזקן ימנעו מגאווה - אין לך מום גדול מזה \* עוד בענין ה"טענה" דאיכא בגידול הזקן משום "גאווה" - דעת מִן הַגְּרָא"ל שטיינמאן \* הזקן והפאות - כבוד היא לנו גאווה היא לנו גאווה יהודית גאותו של העם הנצחי במסורתו הנצחית
38. **מילואים לח"ג** | טענה ומענה א אות יב  
אף לדעת המקילים - מצוה רבה וחוב קדוש לגדל זקן ופיאות
38. **דברי סיום** | הזקן והפאות - הם חומת המגן והשמירה של כלל ישראל  
להדר ולפאר את "פני ישראל" בצלם אלקים אמייתי - הרי זו מצוה שהזמן גרמא \* הזקן והפאות - מעוררים רחמי שמים להמתיק את הדינים \* "הריני משתף שמי הגדול ביניהם והם חיים" - העצה והאמצעי לכך \* "שמך הגדול והקדוש עלינו קראת" - באותם זקן ופאות שנתת לנו על פנינו \* הזקן והפאות - הכלי זין שלנו \* אם התפילות יוצאות מפיות המסובכים בזקן ופאות - הרי הן מעוררות את הי"ג מידות של רחמים \* להדר ולפאר את "פני ישראל" בצלם אלקים אמייתי - הרי זו מצוה שהזמן גרמא





## שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ

זכרון-מאיר, בני-ברק

ב"ה יום ט' ניסן תשל"ח לפ"ק

כבוד ידידינו החשוב הה"ג המופלג ירא ושלם מזכה הרבים ר' משה  
ווינער שליט"א

אחדשה"ט וש"ת באהבה. לנכון קבלתי מכתבו ונאה מה שאח"כ  
הגיע גם ספרו החשוב הדרת פנים - זקן, והצצתי פה ושם וראיתי  
שכבודו מזכה את הרבים בזה שמפרסם דעת הגדולים וצדיקים אשר  
דעתם דעת תורה נוטה ברור לאיסור בענין מכונות גילוח.

ומה שהעירני כב' לתשובת קרובי הרב הגאון המופלג ר' נתן גשטטנר  
שליט"א ראיתי דבריו קצת ואין נפ"מ בזה לדינא שגם הוא מודה  
שם שעלינו לחוש למשמעות הראשונים האלה שברור יוצא מהם  
שהגלוח עד השורש ממש באופן שלמעלה נשאר חלק למשעי זה  
גדר השחתה של תער שאסרה תורה. וכל ההתחכמות בזה אינו אלא  
בריחה מן האמת.

ומכ"ש לא שעלה בדעתו לדמות מכונה הנ"ל למלקט ורהיטני תמה  
אקרא ע"ז.

ומש"כ כ"ת - שאכתוב מכתב מיוחד לידידנו הגאון המובהק ר"מ  
פיינשטיין שליט"א - לא ידעתי לעת עתה התועלת בזה, שאם דברינו  
בעל פה לא הועילו מה תועיל המכתב.

ויש לי הרגש שמי שהוא שבסביבה שם מפריע בזה.

ואם אדע שמבקשים את האמת גם אני לא אמנע עצמי לעשות הנ"ל.  
מחוסר זמן לא אוכל להאריך - הקב"ה יהי' אתו ויזכה להמנות גם  
הלאה עם מזכי הרבים.

הדור"ש באהבה מצפה לחסדי ה'  
שמואל הלוי ואזנר

## אלחנן בהר"ר דוד ז"ל היילפרין

מרדומישלא-קאָשוי

רב ור"מ בלונדון נ.וו.

נשיא הכבוד דהתאחדות קהלות החרדים

ב"ה

ט"ו כסלו תשס"ד שנת "פנים בפנים דבר הוי"ה עמכם" לפ"ק

אליכם אישים אקרא, זה זמנים טובא במשמע, על המכשלה הגדולה שנפרצה גם בין יודעי-ספר, ההשתמשות לגלוח שערות הזקן ע"י מכונות חשמליות, שעיווערס בלע"ז, שהמתבונן בספר "הדרת פנים זקן" לה"ר משה ווינער הי"ו מנויארק, שיצא לאור עולם זה יותר מעשרים שנה, יראה וידע וישכיל, שעוברים באיסורי ולאוי דאורייתא. ושקר ענו בנו בשם גדול או גדולים, שישנן מכונות כאלו, שמותרות להתגלח על ידיהן, יסכר פי דוברי שקר. בכך נא ונא חוסו עליכם, ותפסיקו מלהשתמש בשום מכונה המעבירה כל השער.

גם אל הנשים-צדקניות אני פונה לבא לעזרת ד' בגיבורים, גבורתה של תורה, להשפיע על בעליכן לתקן הפירצה הנוראה, ויקויים הכתוב בשיר השירים, הראיני את מראיך השמיעיני את קולך, כי קולך ערב ומראיך נאוה, ששמיעת קול תפלתנו במרום תלוי בראיית פנינו, ושכרכם הטוב תהיה שלימה מעם ד' מן השמים, ולשומעים יונעם ותבוא עליכם ברכת טוב.

ולעומתם כל החרדים לדבר ד' חסידים ואנשי מעשה, בעלי חכמה, מביני בינה, יודעי דעת אשר סרים לשמיעת חכמים ונבונים, זקנם מגודל כנגד המשחיתים, י"ג מכילי דרחמי, פנים מאירות ומסבירות, רחמי שמים עליהם, יהי ה"א עמהם כאשר היה עם אבותיהם, אַל יעזבם וְאֵל יטשם לנצח נצחים, ונזכה כולנו יחד לקבל פני משיח צדקנו בעגלא ובזמן קריב, ונאמר אמן.



הק' אלחנן בהר"ר ד היילפרין



בס"ד

הרב יצחק קולדצקי  
 רחוב רבי נחמן מברסלב 9 בני ברק  
 מחבר ספר "לשכנו תדרשו"  
 ר"מ בית יעקב בת ים  
 חתן הגאון הגדול שר התורה  
 מורינו רבי חיים קניבסקי שליט"א

תאריך: 6 ניסן תשע"ז

אברות הרב"ל משה גומיג ור'...

מ"ח הגאון שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שמרנא החפץ  
 חיים זיע"א אסר להתגלח בכל סוגי המכונות - בלי שום חילוק.  
 וגם ידוע שלעת זיקנתו של החפץ חיים כאשר כגדה עליו שמיעתו והיה  
 יושב בקריאת התורה ליד הבעל קריאה, ופעם קראו לתורה בחור שמתגלח  
 במכונה. וחזר למקומו משום שאינו יכול לסבול שהעומד ליד הספר תורה  
 מגלח בחשש תער דאורייתא. ומני אז הקפידו בישיבת ראדין שלא לתת  
 עליה במחיצת החפץ חיים לבחור שמתגלח.  
 ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.  
 יצחק קולדצקי

תאריך: ט' ניסן תשע"ז

מ"ח הגאון שר התורה רבי חיים קניבסקי שליט"א אמר שמרנא החפץ  
 חיים זיע"א אסר להתגלח בכל סוגי המכונות - בלי שום חילוק.

וגם ידוע שלעת זיקנתו של החפץ חיים כאשר כגדה עליו שמיעתו והיה  
 יושב בקריאת התורה ליד הבעל קריאה, ופעם קראו לתורה בחור שמתגלח  
 במכונה. וחזר למקומו משום שאינו יכול לסבול שהעומד ליד הספר תורה  
 מגלח בחשש תער דאורייתא. ומני אז הקפידו בישיבת ראדין שלא לתת  
 עליה במחיצת החפץ חיים לבחור שמתגלח.

להשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.  
 יצחק קולדצקי

## מילואים והשמטות ל"מבוא"

### בהסרת הזקן ע"י מכונות גילוח - ריבוי עצום של איסורים

נשאל הגר"ח קניבסקי דלפי הדעות דעל כל שתי שערות איכא איסורא (ראה לעיל ח"ב פ"א הערה 2, וש"נ) - למה כתב מרן החפץ חיים (בס' נדחי ישראל פכ"ו סק"ה) שהמגלח את עצמו עובר עשרה לאוין - הלא בכל שתי שערות עובר (וא"כ יש ריבוי עצום של איסורים). והשיב ע"ז הגר"ח קניבסקי: "כוונתו [של החפץ חיים] למלקות" (ס' שיח התורה ח"ב עמ' רעג).

ואכן כתבו גדולי דורנו בפס"ד הנדפס בס' אשרי האיש - פסקי מרן הגרי"ש אלישיב זללה"ה - יו"ד ח"א עמ' קמב:

"בתוה"ק לא נכתב תער אלא 'לא תשחית', וכל גילוח שיש בו השחתה אסור. . . ולכן כל המכונות המגלחות למישעי אפי' רק בשתי שערות, הן בכלל איסור 'לא תשחית' פאת זקנך". "ובכל מכונה יש לאסור, שאי אפשר ליזהר שלא יגעו הסכינים בב' שערות".

## מילואים והשמטות לח"א: "לקוטי דעות"

### תרגום יונתן בן עוזיאל (עמ' לג ואילך)

כן הביא כמקור לאסור גילוח הזקן אף שלא בתער ע"פ דברי התרגום יונתן בן עוזיאל - גם הגאון רבי חיים קניבסקי בספרו אורחות יושר ס"ה: "ובתרגום יונתן אי' שעובר בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה והיינו אפי' אם מספר במספריים".

### מדרש רבה (עמ' מח ואילך)

### מסירת נפש שלא להסיר הזקן בזמן חורבן בית שני

יש להוסיף דברי המדרש באיכה רבתי (ה, ה - הו"ד לעיל ח"ב פי"ד: "מסירות נפש שלא להעביר הזקן"): "על צוארנו נרדפנו, אדריאנוס שחיק עצמות פקיד ואמר אי דאתינן משכחנן שערא ביהודאי, ארימון ראשי' מיני', הדא הוא דכתיב על צוארנו נרדפנו [אם אבוא ואמצא שער ביהודי, הסירו ראשו ממנו] - שגזר עליהם שיגלחו שערם ולא ימצאו להם פאת ראש זקן, ומי שעובר ע"ז ישאו ראשו ממנו, אמנם המה לא שמעו בקולו והקשו כנגדו עורף (יפה ענף על המד"ר שם).

### רמב"ם (עמ' טו)

אות א הערה 82 אות (עמ' סח-ע)

בענין תשובת הרמב"ם הסותר לכאורה למ"ש ביד

יש להעיר ממ"ש הגר"ח פאלאג'י בס' כל החיים מערכת יו"ד סנ"ז (כא, ב) בנוגע הרא"ש "בהרא"ש שיש לו פסקים ותשובות הוא דאיכא מרבנותא דסברי כשותר מתשובה לפסקים דהפסקים עיקר יען ספר הפסקים הם כולו אורייתא דילי' שחיברו בכונה מכוונת לברר הדינים לפי מה שהוא הלכה פסוקה אז עדיף כחו יותר מתשובה שהיא לפרקים" - א"כ הוא הדין לגבי חיבור הרמב"ם כשותר למה שכתב בתשובה, החיבור עיקר (ראה שו"ת יחזה דעת ח"א סמ"ה).

ועיין בס' 'תולדות רבינו אברהם בן הרמב"ם' (להר"ר מרגליות) ס"ב הערה ג שהביא מדוכתי סגיאי שהעירו האחרונים איך מיד ה' השכיל על הרמב"ם מדי ערכו ספרו הנהדר בקודש יד החזקה לכווין להלכה עד כי גם לפעמים שאחרי התפשטות ספרו כששאלו אותו חכמי דורו על מה שכתב וחזר מדעתו, באו רבותינו שאחריו וחזרו והעמידו דברים הראשונים להעיר מקורם ולישב מה שגם ממנו ז"ל נפלאת היתה מדי כתבו תשובתו עיי"ש.

### רבי משה חיים לוצאטו-הרמח"ל (עמ' קפח)

#### ע"ד הנהגתו בגידול הזקן

כתב הרמח"ל לרבו הגאון רבי ישעיהו מרדכי באַקאן (רבן של פדובה ומחבר ס' שו"ת "לחמי תודה" - ונציה תק"א) באגרת שי"ל בס' "אגרות רמח"ל ובני דורו" (מכון רמח"ל, אה"ק, ה'תשס"ט [מהדורה שני']) אגרת נג (עמוד קעה): "ואשר לא השיבותי על ענין גידול הזקן.. באמת כבר מזמן גדלתיהו". ושם בהערות המהדיר (הערה 230): "הר"י באסאן עזב את פאדובה כשהי' הרמח"ל בן ארבע עשרה שנה.. רבינו [הרמח"ל] ענה לרבו באגרת זו (בשנת הת"ץ) 'כבר מזמן גדלתיהו' - זאת אומרת לפני שנה או שנתיים, דהיינו כשהי' הרמח"ל בן עשרים, או אפילו לפני, הי' כבר מגדל זקנו".

#### חתם סופר (עמ' ריג)

#### עוד בבירור שיטתו בשו"ת חאו"ח סו"ס קנ"ט

נשאל הגר"ח קניבסקי שליט"א האם יש סתירה לדבריו בספרו אורחות יושר ס"ה בענין גידול הזקן - ממ"ש בשו"ת חת"ס או"ח סו"ס קנ"ט. והשיב הגר"ח קניבסקי שליט"א: "רבים הכחישו זה".

(ס' תשובות הגר"ח עמ' רז).

#### גילוי חדש בבירור שיטתו בשו"ת חאו"ח סו"ס קנ"ט

דברי "שו"ת חתם סופר החדשות" - לאחרונה הודפסה תשובה אחרת ממרן החת"ס בנדון, בשו"ת חתם סופר החדשות (מכון דעת סופר ירות'ו, תשמ"ט), סימן ל, [ונראה דתשובה זו "משנה אחרונה" לגבי תשובתו בחאו"ח סו"ס קנט הנ"ל] ושם כתב שרק במספרים שלא כעין תער (ובסם) אין איסור ע"פ נגלה, וא"כ מכאן עוד חיזוק למבואר לעיל שם דצדדי

קולא בתשובתו בחאו"ח סו"ס קנט שייכות דוקא למספריים שלא כעין תער, ודלא כמו שסוברים כמה הסומכים על תשובה זו להסיר הזקן במספרים כעין תער [ראה לעיל שם בארוכה]. עוד מפורש שם בדברי מרן החת"ס דאיכא בהסרת הזקן משום לא ילבש גבר שמלת אשה (מכ"ש וק"ו מדין בית השחי והערוה) [ראה לעיל ח"ב פ"ג] ומשום חוקת הגוים [ראה לעיל ח"ב פ"ד]. ומ"ש שם "וכל זה מאז ומעולם, אך עתה בעו"ה קלקלתינו תקנותינו, שכבר הורגלו רובא דרובא במדינתנו להסיר שערות הנ"ל" - ראה לעיל ח"ב פ"ג הערה 24 והערה 15 (בנוגע לאיסור לא ילבש) ולעיל ח"ב פ"ד הערה 4 (בנוגע חוקת הגוים) מה שיש להשיב ע"ז ודעת פוסקים דלא ס"ל הכי (וראה לקמן במילואים לח"ב פ"ג שם וח"ב פ"ד שם). [וכדאי להתבונן שהשתמש מרן החת"ס כאן בלשון "קלקלתינו" - משמע דאין רוח חכמים נוחה מזה. וראה לקמן בסיום דבריו]. ובניגוד קצת למשמעות השו"ת בחאו"ח הנ"ל בענין האיסור בהסרת הזקן ע"פ קבלה, כאן הביא דעת המקובלים ש"החמירו מאד אפילו ליגע בשער אחד, ואומרים כי המה נגד י"ג תקוני דיקנא עילאה י"ג מדות" [ראה לקמן ח"ג: טענה ומענה ב]. ועוד בניגוד קצת למ"ש בחאו"ח שם בנוגע לדעת הרמ"ע מפאנו לחלק בין דרי א"י לדרי חו"ל [ראה בארוכה לעיל ח"ג: טענה ומענה (סברת ה"באר עשק"י)] - כאן כתב על סברא זו "אך דעת יחיד הוא ולית מאן דחש ליי". [וכדאי להעיר שלא הזכיר מרן החת"ס כאן הטענה דא' מהמקובלים גילח זקנו. ראה לעיל ח"ג: טענה ומענה ד].

ועוד הזכיר מרן החת"ס בתשובה זו מ"ש בדרשותיו עה"פ פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל (דברים ד, טז) "והיינו רמוז, פן תשחיתון, השחתת שער, ואז ועשיתם לכם עצמיכם תעשון פסל" - דלפי"ז אין חילוק בין תער בין שלא בתער, דגם במספרים וכ"ש ע"י סם נעשה בתמונת הפסל, כמבואר לעיל ערך "חתם סופר" אות ד.

וסיים מרן החתם סופר תשובה זו: "ואמנם שומר נפשו ירחק מהכיעור וקדוש יאמר לו".

[ויש להזכיר דמ"ש לעיל בערך חת"ס שם אות ב מספר 3 ולעיל ח"ב פ"א הערה 39 - מהגהות כתב סופר על שו"ע חיו"ד סקפ"א, שכתב שם בשם אביו החת"ס שהנהיג בני ביתו ותלמידיו לגדל כל שער ושער בשערות הראש להגיע עד התחלת חיבור לחי התחתון עם העליון "אע"פ שיהי' טעות [מצד הדין] מ"מ קדוש יאמר לו" - דמקורו בתשובה זו הנדמ"ח (כמ"ש הכתב סופר שם "אלו דברי אאמו"ר זצ"ל בתשובה כת"י שתח"י"). וציין המהדיר שם למנהגי חת"ס (קונטרס תומר דבורה פי"ג אות טו)].

יש להעיר שתלמידו של מרן החת"ס, הגאון רבי מאיר א"ש (רב באונגוור) פסק בספרו שו"ת אמרי אש (יו"ד סנ"ה - ראה לעיל ח"א בערכו): "לגלח פאת זקנם ע"י מספרים יש בו עכ"פ משום דבחוקותיהם לא תלכו".

### בעל בני יששכר (עמ' רכט)

העירני ח"א מדבריו גם בספרו "אגרא דכלה" פרשת תשא ד"ה מדרש פ' מא:

## המקצר זקנו לא יזכה לתורה בשום אופן

"שם לוחות אב"ן כל מי שאינו משים לחייו כאבן הזו אינו זוכה לתורה עכ"ל הנה האבן הוא דומם והוא עומד תמיד במקומו בלי שינוי משא"כ צומח גוזזין וקוצרין אותו וחוזר וצומח והנה הלחיים הם צומחין פאות הראש והזקן והנה הזקן מרמז לדיקנא קדישא י"ג מדות של רחמים כנודע וכנגדן התורה נדרשת ב"ג מדות והנה המשים לחייו כאבן היינו שינהג בו מנהג האבן הדומם שאין גוזזים אותו יש בו הכנה לקבלת התורה הניתנה למורשה לכ"י וכל ב"י מסוגל לה אם ירדוף אחרי' משא"כ מי שנוהג בו מנהג הצומח לגוזזו ולקוצרו הנה בודאי לא יזכה לתורה בשום אופן כיון שאין בו הארה לי"ג מדות של רחמים מאין יהי' בו הכנה לי"ג מדות שהתורה נדרשת".

### סבא קדישא (עמ' רנ)

העיד בשיטתו גם בשו"ת פאת שדך (להג"ר שמואל דוד הכהן מונק רב דקה"י חיפה באה"ק) סקיי"א (עמ' רכא) "ועל החכם ר' שלמה אליעזר אליפנדרי ז"ל אומרים שלא רצה לדבר עם בחורי ישיבת חברון בדברי תורה. ואמר הראיני את מראיך - ואח"כ השמיעני את קולך, ושמעתי שהי' חולק על הרב ב"י בהיתר גזיזת הזקן, והי' אומר בפה מלא 'כאן מרן טועה', שהי' אומר שגילוח שלא בתער פטור אבל אסור".

בענין שיטתו ע"ד עלי' לתורה למי שאין לו זקן ראה לקמן במילואים לח"ב פי"ח אות ד.

### רבי משה מרדכי עפשטיין (אב"ד ור"י סלובודקה ומח"ס לבוש מרדכי)

"... מזה יתבונן כל איש מישראל לחוס על בניו רק כשהולכים בדרכי ה', אשר הם דומים בצבעם וצביונם אל יולדיהם. שומרי שבת ומגדלי זקן. אך לא לאלה שאינם דומים כלל בצביונם לבית ישראל. כי רחוק והלבישו צורה אחרת מחללי שבת ובוזי קודש. אלה לא יחשוב לבניו. . אם הבנים הסירו מעליהם הצלם הקדוש הזה, יעשה אכזרי עליהם כעורב כי בנים כחשים המה" ("פתיחה" לספרו "לבוש מרדכי", ע"מ ב"ק, ווארשא, תרס"א).

"שמעתי שהגאון ר' משה מרדכי [עפשטיין] ז"ל רצה שיגדלו זקן, והבחורים לא רצו מפני שהיו באים בשנים. ואחרי השחיטות בשנת תרפ"ט כשבאו לירושלים רעשה העיר. . .". (שו"ת פאת שדך, להג"ר שמואל דוד הכהן מונק, ירות"ו, תשל"ה, סי' קיא).

### חפץ חיים (עמ' רסא-ער)

#### השפעת מרן החפץ חיים על תלמידי ישיבתו - ישיבת ראדין בענין גידול הזקן

"ישיבת ראדין נוסדה ע"י מרן החפץ חיים בשנת תרכ"ט. . . רובם של תלמידי ראדין בדומה לנובהרדקאים לא גילחו את זקניהם, ולא גידלו בלורית, עפ"י קפידתו של החפץ חיים על כך, אחרת מן הנוהג בישיבות ליטא".

(קונטי' "הנותן אמרי שפר" - ראשי פרקים בתולדותיו של רבנו הזקן הצדיק מרן רבי נפתלי טרופ זצ"ל -

נדפס כהקדמה לס' חידושי הגרנ"ט השלם הוצאת "אורייתא" ירות"ו, ה'תשמ"ט - בעריכת ראש המכון הר"ר מנחם מענדל גערליץ, עמ' ח הערה 21).

## רבי אברהם יצחק הכהן קוק

### דברי מרן הגראי"ה קוק ע"ד סיבת הפרעות ל"ע בעיה"ק חברון ביום המר י"ח מנחם אב בשנת תרפ"ט

כתוב בספר נפש הראי"ה לשלושה באלול (מכיל הספדים ודברי זיכרון על הרב אברהם יצחק הכהן קוק, מפי בנו הרב צבי יהודה זצ"ל. וליקוט אמרים מעשים והנהגות אודות הראי"ה קוק שנאמרו בימי הזיכרון הראשונים לפטירתו ולוקטו לספר ע"י בנו הרצי"ה) בסימן קנ, עמ' 64 (במהדורת תשע"ג):

"התנגד מאוד לגילוח הזקן, גם באופן המותר, ולגידול בלורית, והעיר על זה לבני הישיבה שבאו מחו"ל. וכשנעשו הפרעות בשנת תרפ"ט ונהרגו הקדושים מיישיבת חברון, בכה ואמר: - שמא מפני שגילוחו הזקנים וגידלו שערים". ושם בהערה 126: "פיסקא זו נוספה בידי מרן הרב צבי יהודה [קוק] זצ"ל במהדורה זו."

ועד"ז בס' אוצרות הראי"ה כרך שביעי עמ' 542:

"בהפרעות (בשנת תרפ"ט) בחברון מצאתיו ביום ראשון יושב ובוכה והבליט מפיו שמא מפני שהכניסו תלבושת והנהגה חדשה בארץ (היה מתנגד לגלוח הזקן (כמובן במכונה או בסם) ובלורית ואולי גם בגדים קצרים, ובישיבה העיר כ"פ ע"ז (אבל קשה היה לשנות ההרגלים שבחו"ל)". [מרשימת תלמידו המובהק הגאון רבי יצחק אריאלי זצ"ל בעל עינים למשפט].

ראה מקבילות לזה בדבריו של מרן החזון איש (לעיל בערכו אות יא - עמ' שז) ולקמן במילואים לשם.

בשיטתו אודות דין מכוונות גילוח - ראה לקמן במילואים לח"ב פ"א. שיטתו ע"ד שוחט המגלח זקנו - ראה לקמן במילואים לח"ב פי"ח אות א.

## האדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש (עמ' שב)

### איך לייחס לחסידים המגלחים זקנם - "איך וויל אייך גאָר ניט זען אַזוי"

"אַ חסידישער איד דאַרף דעם באָרד ניט שערן, מאַכן אַ שפיץ בערדל אַ פראנצוסקי בערדל, פע, דער זיידע [כ"ק אדמו"ר הצמח צדק] זאָגט אַז עס איז אַ איסור דאורייתא, און ער איז דער מרא דאתרא ביי חסידים. איר אַלטע וואָס איר זייט געווען ביי דעם זיידן, ביי דעם טאַטן, ביי די פעטערס, ביי די שוועסטערקינדער איר האָט אַלע געזען גילוי אור, ווי אַזוי זייט איר מחלל את השם, איך וויל אייך גאָר ניט זען אַזוי, מילא די יונגע וואָס האָבן נאָך קיין אור ניט געזען, זיי דאַרף מען מקרב זיין, אָבער איר אַלטע ווי ווערט דאָס באַ אייך רעכט תירוצים באנק וכו', דער זיידע דער מרא דאתרא האָט דאָך אָבער גע'אסר'ט [ובכה



הרבה באמרו הדברים האלה].”

(ספר השיחות תרפ"ט, ליל א, יט כסלו, ריגא ב"שבע ברכות" של חתנו ובתו, עמ' 57-58).

### חזון איש (עמ' דש)

#### דברי מרן החזון איש ע"ד סיבת הפרעות ל"ע בעיה"ק חברון ביום המר י"ח מנחם אב בשנת תרפ"ט

ביום יט אלול תשע"ז כתבתי למרן שר התורה הגרשי"ח קניבסקי שליט"א בזה"ל:

"א"א זקני ע"ה נולד וגדל בפונובז שבליטא. הוא ביקר בפונובז בשנת תרצ"ד בערך בליווי אדוני אבי ע"ה וסידר סרט מקצועי של ישיבת פונובז הק', שהראה את הגה"צ הרב מפונובז זצ"ל בהגדת שיעור לפני תלמידיו, חברי ההנהלה הי"ד, בנין הישיבה וכו'. במשך השנים, זקני ואבי ע"ה קיימו יחסים עם הגה"צ הרב מפונובז ובנו נשיא הישיבה הק' הרב אברהם כהנמן ז"ל. כשעבדתי על הוצאת הספר "הדרת פנים זקן", סיפר לי הרב אברהם כהנמן ז"ל ששמע מפי הרב גריינמן זצ"ל כי כאשר היו הפרעות ל"ע בעיה"ק חברון בשנת תרפ"ט התבטא מרן החזון איש זצ"ל שסיבת הדבר נעוצה בעובדה שהתלמידים שבאו אז מחו"ל ללמוד בישיבת כנסת ישראל אשר בחברון היו מגלחים זקנם. נא לאשר אם חו"ד זו של החזון איש היה ידוע למרן שליט"א או למישהו אחר, ואם כדאי לפרסם הדברים."

וז"ל תשובתו של מרן הגרשי"ח קניבסקי שליט"א: "נכון"

12/

שוב מצאתי שהתבטא כיו"ב גם הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק - ראה לעיל בסמוך במילואים בערכו.

לאחר זמן הגיע לידי קונטרס מגן ומושיע ("דברים שנאמרו מפכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מפייסטבורג בדבר חשיבות גידול זקן ופיאות" - שנת תשמ"ג) ושם בעמ' ח:

"ועדיין צריכים אנו להודיע בשער בת רבים מה שראיתי בשם גאון ישראל ה"חזון איש" זי"ע שבדבריו נתנוצצה רוח הקודש, שכאשר היו הפרעות בארה"ק ל"ע בשנת תרפ"ט ונהרגו אז כמעט כל בני ישיבה ידועה הי"ד התבטא ואמר שסיבת הדבר נעוצה בעובדה שהתלמידים שבאו מחו"ל ללמוד בישיבה ההיא היו מגלחים זקנם עכדה"ק. והרי הדברים נוקבים ויורדים עד התהום מזעזעים ומחרידים את הלבבות."

## מילואים ל"מדור סיפורים"

### אי-נשירת שער הזקן ע"י טיפולים כימותרפיים

מספר הג"ר יחיאל מיכל שטרן (רב שכונת "עזרת תורה" בירושלים ומחבר הרבה ספרים חשובים) "בדידי הווי עובדא"

(חלק מראיון עם ר' אליעזר שולמן, "משפחה", ונדפס בס' אוצר הסיפורים למחנכים ולמרצים, חלק שני - ירות"ו, תשע"ח - עמוד 287):

ר' אליעזר שולמן: אפשר שאלה אישית?

הרב שטרן: "לא לכל שאלה מובטחת תשובה".

ר' אליעזר שולמן: כפי שציינתם, אתם עוברים טיפולים כימותרפיים. בדרך כלל הדבר מתבטא בנשירה של השיער. והנה זקנו של הרב נראה ארוך והדור וגם שיער ראשו נראה חזק, ברוך השם, יש גם כאן איזה מעשה נס?

הרב שטרן: "האמת, יש כאן באמת מעשה פלא. לפני שהתחלתי בטיפולים, נאמר לי שיש חשש מנשירת השיער. נסעתי למרן הגאון רבי חיים קנייבסקי, וסיפרתי לו שעל פי דרך הטבע אמור השיער שלי לנשור וביקשתי ממנו ברכה. הרב קנייבסקי שאל אותי, האם בעבר התלגחתי [את הזקן שלי]. השבתי לו שמעולם לא. אז הוא אמר לי שאסע לכותל המערבי, ואבקש על כך מהקב"ה: תגיד להשם יתברך שעד עתה שמרת על הזקן, ומעתה אתה מעביר אליו את השמירה. ועשיתי בדיוק כפי שהורה לי הגר"ח קנייבסקי. ברוך ה' כפי שניתן לראות, אף שערך לא נגרעה מהדרת הפנים שלי", הוא מסיים את דבריו ומעביר יד על זקנו. "בזהירות" אני אומר אינסטינקטיבית, והרב שטרן רק מחייך כצופן סוד.

הגר"ח קנייבסקי: אל תגע בו יד לקצר הזקן - אפילו עם יתערער שלום בית עי"ז

שאלה:

זוג מארה"ב חשך בנים, ולפני כמה חודשים רבינו נתן עצה לבעל - לגדל זקן. זה מאד מפריע לאשתו והשלום בית התערער מזה, עד כדי כך שבריאיות הבעל יורדת על ידי כך, והרה"צ רבי מתתיהו סלומון [המשגיח של בית מדרש גבוה בלייקווד] שלח מכתב [אל הגר"ח קנייבסקי] שזה חשוב שיהי' הוראת שעה להקל לו ורק רוצה לסדר [לקצר קצת] זקנו, אבל רבינו לא הרשה לו גם את זה. אבל הבעל אינו רוצה להפסיד את הברכה, ושואל.

תשובה:

רבינו לא הסכים בשום פנים ואופן - "אל תגע בו יד!"

(ס' כל משאלותיך, אה"ק, תשע"ח, עמוד קעז - עם פרטים נוספים מבעל המעשה)

## מילואים והשמטות לח"ב: "פרקי נימוק וסיכום"

מילואים לח"ב פ"א (מכונות גילוח)

עוד בירור מציאותו של ה"מאשינקא" לגילוח הזקן שאסר מרן החפץ חיים

"שמעתי ממרן [הגרי"ש אלישיב] (שליט"א) דהמכונה של החפץ חיים היתה כמכונת תספורת מס' 1 של ימינו" (קונט' דעת רבותינו בענין מכונות גילוח" - ירושלים, תשס"ח - בסופו). ועפ"ז יובן ביותר מ"ש הגרי"ש אלישיב שליט"א בספרו קובץ תשובות (ח"א או"ח סל"ב) "הנה המשינקא (המכונה) אשר המציאו בימי החפץ חיים כמלפני מאה שנה אינו בבואה דבבואה להמכונות המשוכללות שבזמנינו ובכן כל עוד ואינו בטוח שאחרי השימוש יהי מורגש כל שערה ושערה הרי הוא נלכד באיסור תורה ממש".

שיטת הגרי"א העניקין

מרא דאתרא של אמריקה<sup>[8]</sup>

שיטת הגרי"א העניקין מבוארת במכתב שכתב לבעל הספר "יגל יעקב" (עמ' קכא) וז"ל: "בדבר שאלתו ע"ד מכונה חשמלית לגילוח, לפי דעתי אם הלהב אינו נוגע בבשר יש להתיר דאין זה נקרא גילוח של תער האסור". ומבואר דלא מיירי במכונות של ימינו שהרשת דקה והמכונה משוכת את השערה. התיאור הנ"ל מתאים לידוע כיום שבזמנם היתה "חציצה" בשל עובי הרשת שהוא פי כמה וכמה מהנסוף כיום. [כמו"כ באגרות משה (אה"ע"ז ח"ב סי"ב) מבואר שתוצאות הגילוח במכונת הגילוח שבזמנו היתה שונה מאשר כשנעשתה בתער, ז"ל בתו"ד: "ואולי הוא נמי שום דברוב הפעמים ניכר להרגילים להתגלח שאינו גלוח דתער"]

(ס' הנוי והנצח - ירות"ו, תשע"ח - עמ' 155)

הגרי"א העניקין: "לבני תורה אין זה היתר מספיק"

ראה לעיל ח"א בערכו, שכתב הגרי"א העניקין בספרו "עדות לישראל" (חלק עיקר דינים ומנהגי בהכ"נ סימן נ) אשר רבים מבני תורה מגלחים וקנם במכונות גילוח בצורת מספריים או שמשירים במין אבק המשיר השער וסומכים עמ"ש בגמ' ושו"ע שאינו חייב על גלוח פאות הזקן אלא בהשחתתה וגילוח, ואח"כ המשיך שאמנם יש מהראשונים הסוברים דהסרת הזקן אף בלא תער - פטור אבל אסור, וע"פ טעמי המצוה אין להסיר הזקן בשום אופן, ואין זה רצון התורה אם הוא עובר על הטעם, והדין שהוא בניגוד להטעם הוא רק פתח הצלה בשעת הדחק, ולכן אין זה היתר לכל ולבני תורה אין היתר זה מספיק ונוסף

א. ביטוי זה השתמש כלפיו מרן הגאון רי"ש אלישיב (קובץ "ישורון" ברך כ' ניסן, תשס"ח, עמ' קנג).

לזה הרי גידול הזקן כתריס בפני התחברותם עם עושי רשע ואין להסיר הזקן אף ע"י סם (משחה) משום חשד ומראית עין, ע"ש.

### עוד בשיטת הגר"א קטלר (לעיל עמ' שנב-שנד)

עוד העידו תלמידיו בשיטת רבם הגר"א קטלר בנדון<sup>ב</sup>:

#### עדות תלמידו הג"ר אליהו דב וכטפויגל

"באתי בזה לאשר מה שדברנו כשנפגשנו לפני פרוס החג אודות מכונת גילוח שזוכרני כשבאתי לפני מרן הגאון הגר"א קוטלר זצ"ל ושאלתי בפי אם אפשר להקל להשתמש במכונה הנ"ל. . . וענה לי בשום אופן לא! ושאלתי אותו אם זה חומרא ואמר שזהו מעיקר הדין. בכבוד ובהוקרה כיאות אליהו דב וכטפויגל" (מכתבו מיום ב' כ"ד ניסן ה'תשנ"ב).

### שיטת הגאון רבי אהרן קטלר:

#### אינו כדאי לחלק מכונות גילוח לאלו המגלחים בתער

בהוספה על עדות של הג"ר יחיאל יצחק פאר (מתלמידיו המובהקים של הגר"א קוטלר וראש ישיבת דרך איתן בני"ל ה"נ"ל [ח"ב פ"א עמ' שנב-שנג] הנה הניף ידו עוה"פ במכתבו מיום כ' סיון, תשס"ח, שם כתב:

"אכתוב בקיצור - שאמר לי מו"ר הגר"א קוטלר זצללה"ה במילים הראשונים שאמר לי בענין זה - שמאי דאיתא בגמ' מכות כ"א "הא כיצד גילוח שיש בו השחתה - הוי אומר זה תער", שאין כונת הגמרא לומר שיש גזה"כ שאוסרת רק תער, אלא שחייב בכל אופן גילוח שיש בו השחתה אפילו במספרים, ומאי דאיתא ביו"ד קפ"א שגילוח במספרים כעין תער מותר היינו משום דמספרים אינם משחיתים כל השער אלא משארים מעט ממנו ולכן אין כאן השחתה.

"וכדאי להגיד שאבי מורי זצ"ל היה קונה מכונות גילוח ומחלקם לאלו שהיו מגלחים בתער כדי להפרישם מאיסור תער, ואמר לו הר"מ זצ"ל [הגר"א קוטלר] שאינו כדאי לעשות כן - היינו מפני שמכשילם באיסור. ושאל אבי זצ"ל הלא איתא בחז"ל (עירובין לב) ניחא ליה לחבר דלעביד הוא איסורא זוטא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבא, וענהו הר"מ זצ"ל "אין זה איסורא זוטא", או, "מי הגיד לך שזה איסורא זוטא".

"וזוכרני שפעם אחת סיפרתי לו על פירסומת של מכונה אחת שפירסמו שאינה מניחת כלום מן השערות, ואמר לי "כזה ודאי אסור".

ב. וכדאי להזכיר, דכשהייתי במחיצת בנו, הגרי"ח שניאור קוטלר זצ"ל, בעת כתיבת הסכמתו על ספר הנוכחי (לעיל עמ' 13), אמר לי שעבר על מה שכתבתי בשם אביו הגר"א קוטלר הנ"ל בפנים הספר, והגיב שכולו אמת. ונכון הדברים.

ומ"מ לא היה מו"ר הר"מ זצ"ל מוחה באלו מתלמידיו שהיו משתמשים במכונות גילוח, אע"פ שענה לשואלים שהוא אסור, ויתכן שאילו היה ברור לו שהמכונות משחיתים השער לגמרי כמו אלו של היום, שאז היה ודאי מוחה".

### עוד בשיטת הגאון רבי אהרן קוטלר בענין מכונות גילוח - עדות נכדיו

כן העידו ראשי ישיבת "בית מדרש גבוה-לייקוואוד" במכתבם שנתפרסם בהישיבה הנ"ל ביום כ"ד אלול תשע"א: "להזהר מלהסתפר במכונת שייבר . . וידוע שגם מרן ראש הישיבה הגר"א זצוק"ל הי' מחמיר בזה" (וחתמו ע"ז הג"ר מלכיאל קוטלר, הג"ר ירוחם אלשין, הג"ר דוד צבי שוסטל והג"ר ישראל צבי ניומאן).

**דעת הג"ר עובדי' יוסף** (מח"ס שו"ת יביע אומר; שו"ת יחווה דעת; ספרי ילקוט יוסף; וש"ס)

"ראוי ונכון לחוש ולהחמיר שלא לגלח את הזקן במכונת גילוח" (ס' "קיצור שלחן ערוך ילקוט יוסף" סקפ"א ס"ב). [ומ"ש בענין גילוח באופן שאינו לוחץ בחוזקה על עור הפנים - ראה לעיל ח"ב פ"א דיונים נוספים דיון ב' (עמ' שעו-שעט) ובמילואים לשם לקמן בסמוך (מהגר"ש דבליצקי)].

### עוד בשיטת הגר"ע יוסף

**"אך למעשה בודאי שיש לחוש באיסור תורה לדברי החפץ חיים והחזון איש"**

לאחרונה נתפרסם במכ"ע שיעור מאת הגר"ע יוסף בו דיבר לגבי מכונות תספורת לגילוח זקן ובו נאמר שאין להשתמש בהם מכיוון שזה דומה לתער, "האיסור של לא תשחית את פאת זקנם, חל גם על מכונה, במידה ולא מרגישים 'קוצים' בהעברת היד על הלחי" עכת"ד. ממ"ש שם נראה שחזר בו ממ"ש בספרו הנ"ל דיש להקל אם אינו לוחץ בחוזקה על עור הפנים. שוב הגיע לידי ספר "הליכות מוסר השלם" ב"ח (ליקוטי דברי הגר"ע יוסף), ושם ח"א בערך "גילוח" (עמ' קסה-קסט): "אך למעשה בודאי שיש לחוש באיסור תורה לדברי החפץ חיים והחזון איש . . פסקו שזהו תער ממש . . מן הראוי להחמיר לכל מי שאפשר לו שלא להתגלח במכונה חשמלית". ושם מעשה רב: "רבינו שליט"א [הגר"ע יוסף] זירז את בניו לגדל את זקנם מוקדם ככל האפשר".

### עוד בשיטת הגר"ע יוסף

**"ראוי ונכון מאד לכל איש מישראל שלא לגלח הזקן במכונות גילוח המצויות כיום"**

לאחרונה הגיע לידי "קריאה קדושה", בכת"י הג"ר יצחק יוסף בנו של הגר"ע יוסף ומחבר סדרת הספרים 'ילקוט יוסף' ושם כתוב אשר בהתאם לדבריו של אביו הגר"ע יוסף, ראוי ונכון מאד לכל איש מישראל, ובפרט בני הישיבות היקרים שלא לגלח הזקן במכונות גילוח המצויות כיום. "ואף שיש הטוענים שאם יעביר ידו מלמטה למעלה וירגיש את שרשי השער אין בזה איסור, הנה אין זה פשוט כלל לפי ההלכה, ואחר שראינו את עובי

הרשתות של מכוונות הגילוח, ההיתר הנז' הוא קלוש מאד, וקשה לסמוך עליו בשופי, ולכן יש להשתדל במאד לא לסמוך על התרים... ולכן חובה קדושה על כל אחד להיזהר בדבר ולחוש לאיסור תורה, ולנהוג כנזכר ומה' ישאו ברכה".

מ"ש בענין חששות מפני שידוכים - נעתקו דבריו לקמן במילואים לח"ב פט"ז.

ובשיעורו הקבוע במוצש"ק (נשא תשס"ח) אמר הגר"ע יוסף את הדברים דלהלן (ונדפסו לאחר מכן במוסף יום - ליום):

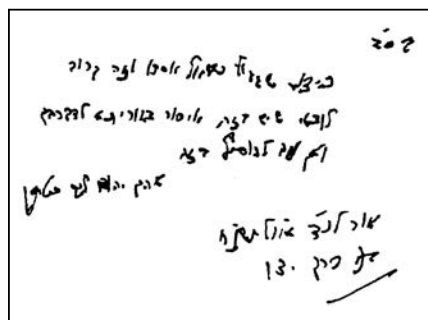
"הנהגים לגלח את זקנם, יש להעיר להם שהתורה אמרה ולא תשחית פאת זקנך". לא כתוב בתורה 'בתער', אלא כתוב ולא תשחית', כל גילוח שיש בו השחתה הוא אסור. מכוונות הגילוח החשמליות המצויות כיום הם משחיתים ממש, עוקרים את השיער משרשו, יש בהם ספק גדול מהתורה שכל אדם שהוא עושה כן, הוא עובר על הלאו של 'לא תשחית פאת זקנך', לכן אני מייעץ להם שאל ישיחתו לגמרי את הזקן, לא ישתמשו במכונה חשמלית של גילוח אלא ישתמשו בכל דבר שישאיר מעט שיער, למשל מספרים שלא כעין תער, ואם יעשו כן תבוא עליהם ברכה, זוהי מצוה גדולה. אני רוצה להציג את זה מפני שיש אנשים הרבה לא יודעים, 'כי לכל העם בשגגה', משתמשים במכוונות גילוח שהיא חשמלית והיא עוקרת ממש את השיער, זה כמו תער, וכבר עמדו על זה גאוני דורנו, ולא מצאו מנוח לדבר הזה, כל אחד ואחד המתגלח, יעשה כל מה שיכול לעשות שישאיר מעט עיקרי השיער, שלא יחתוך כל השיער כי זה אסור, לאו מן התורה, חמשה לאוין, על כל פאה ופאה חייב לאו אחד, לכן כל אחד ואחד עליו להיזהר מזה, ולשומעים ונעם ועליהם תבוא ברכת טוב".

### שיטת הג"ר אהרן יהודה ליב שטיינמן

בתשובה לשואל בדין מכוונות גילוח, כתב וזה לשונו: כידוע שגדולי ישראל אסרו וזה קרוב לודאי שיש בזה איסור דאורייתא לדבריהם ואין מה להוסיף בזה.

אהרן יהודה ליב שטיינמן

אור לכ"ד אלול תשנ"ח בני ברק יצ"ו



### עוד בענין שיטת מרן הגראי"ל שטיינמן בדין מכוונות גילוח

"מפעם לפעם חוזר וניעור נושא גילוח הזקן. ואומר ראש הישיבה [מרן הגראי"ל שטיינמן] תדיר כי במכונה בודאי אסור, ואפילו לגלח עם משחה אין ראוי מפני מראית העין, שנראה שגילח עם מכונה. ואפילו אם הוריו מבקשים ממנו לגלח, לא ישמע להם"

(בשם הגראי"ל שטיינמן ע"י החברותא שלו, הרב משה יהודה שניידר, במכ"ע כיכר השבת, כ"ה שבט תשע"ו).



## דיון ו. אם יש מקום להקל מטעם דהמכונות הוי בגדר "כתישה" "וטחינה", ולא "גילוח"

### תגובת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך

שוב נדפס תשובתנו של הרה"ג ר' פסח אליהו פאלק (מח"ס שו"ת מחזה אליהו) בקובץ "עם התורה" (מהדורא ה' חוברת ט' תשע"ח - י"ל ע"י צעירי אגודת ישראל ארה"ב) ושם: "ובנוגע להצד שהסכינים שבמכונה אינם חדים והם פועלים בדרך טחינה מחמת מהירות הנגיחה על השערות ואינו חיתוך כסכין וכידוע בשם האג"מ זצ"ל. ע' שבט הלוי הנ"ל ח"ד סי' צ"ו שלא קיבל צד זה ע"ש ד"ה ואין להתעקש. וכן לא קבלוהו הרבה גדולי עולם וגם הבתי חרושת שמיצרים המכונות אומרים שהן כן חדים ועובדים בדרך חיתוך. וכן שמעתי בעצמי מהגאון ר' שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שתמה מאוד על שהוצע הצד הזה".

### תגובת הג"ר משה שטרנבוך

ולאחרונה הנה דן בזה גם בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד, ושם מבואר ששמע בשם הגרמ"פ זצ"ל שדעתו דכיון שבתער ה"ה משחית בחיתוך הסכין, לכן כל שמשחית השערות שלא בדרך חיתוך אף אם דרכו בכך אינו דומה לתער ומותר, והיום יש מכונות גילוח שהסרת השער נעשית ע"י טחינתו (שסכין אחד דוחק השערות ע"ג הסכין השני ומשפשפם עד שנטחן ונופל), וע"ז כתב השו"ת תשובות והנהגות: "וד"ז צריך בירור מקיף במציאות, וכל זמן שלא נתברר ראוי לחשוש שאסור, שספיקא דאורייתא לחומרא. וכן גוף הסברא להתיר אינה מוכרחת ושפיר י"ל שכל דבר שרגילים להשחית בו השער הוא בכלל תער (ורק מלקט ורהיטני שאין הדרך להשחית בו מותר), ואכמ"ל וקשה להקל באיסור תורה. ונראה למעשה, שאין להתגלח במכונה, שראוי לחשוש בחשש דאורייתא על עשרה לאוין".

## מילואים לח"ב פ"ג

### אזהרת "לא ילבש גבר שמלת אשה" בהעברת הזקן

#### עוד בשיטת מרן החפץ חיים

שם (שכן שיטת גם מרן החפץ חיים דאסור להסיר הזקן גם שלא ע"י תער, כגון במספריים וסם, משום אזהרת לא ילבש גבר שמלת אשה): וכן מבואר במאמרו של הג"ר מאיר נתנזן בקובץ "צהר" ח"ג (שנת ה'תשנ"ח) עמ' קמא ואילך, שמדברי מרן החפץ חיים בקונט' תפארת אדם פ"ו (ששם גוער הח"ח במגלחי הזקן וטוען שמעשיהם נובעים מרצון להתקשט

שהוא רצון מגונה והמעשה כלול בלאו דלא ילבש) מוכח דגילוח הזקן הוי קישוט שאסור לאיש והוא הדין שאסור ליפות את הזקן כגון ליישרו לפ"ד מרן החפץ חיים ושכן הסכים הג"ר ישראל יעקב פישר ראב"ד העדה החרדית בעיה"ק ירות"ו, והאיסור מדאורייתא<sup>[2]</sup>.

## מילואים לח"ב פ"ד איסורי חוקות גויים בהעברת הזקן

### בירור שיטת ספר החינוך

שם (שכן שיטת ספר החינוך): וכן העלה הגשי"ח בהגר"י קניבסקי (בנו של הגאון ה"סטייפלער") בספרו ארחות יושר ס"ה (נעתק לקמן "הוספה ו"): "והיינו אפילו אם מספר במספרים וכ"כ החינוך והוסיף שעובר משום ובחוקותיהם לא תלכו והביאו החפץ חיים בספר המצוות הקצר".

### התחלת גילוח הזקן במדינת אשכנז - "הכשרים באמת אינם מגלחים זקנם גם באשכנז"

"כי גם במדינות אשכנז אין המנהג הרע הזה מימות עולם חס ושלום, רק הרבה יותר מאלף שנים אחר חורבן בית שני התחילה הרעה הגדולה הזאת לצמח בהם, כי שמעתי מרבינו זכרונו לברכה שגם אומות העולם לא היו מגלחים זקנם בימי קדם, וזה סמוך איזה מאות שנים, שהתחילו אומות העולם לגלח זקנם, ואחר כך, בזמן רב בתוקף מרירות הגלות, התפשטה הסטרא-אחרא והתגרה היצר הרע גם בבני ישראל, ונתערבו בגויים ולמדו ממעשיהם, והתחילו איזה רשעים גדולים מפורסמים לגלח זקנם, וכן למדו אחד מחברו, עד שנתרבה הפרצה, בעוונותינו הרבים, ונעשה להם כהיתר, כאשר רואים גם עכשיו, שהכשרים באמת אינם מגלחים זקנם גם באשכנז, וגם במדינות הסמוכים לאשכנז עדיין לא נתפשטה הרעה הזאת כמו באשכנז, רק כי הרשעים הגדולים מתחילים בזה, ואחר כך טועים בזה גם הכשרים קצת".

(ס' חיי מוהר"ן - ברסלב - ח"א סנ"א).

### עוד בסיבת המתחילים להסיר זקנם - עדות ה"יערות דבש"

ובהוספה להמובא לעיל ח"א ערך "רבי יונתן אייבשיץ", ראה בארוכה גם ביערות דבש ח"א

ג. ועיי"ש בנוגע מ"ש בשו"ת אג"מ יו"ד ח"ב סס"א להקל בגילוח הזקן משום אזהרת לא ילבש - דע"כ שהאג"מ פליג בזה על מרן החפץ חיים (ראולי לא ראה האג"מ דברי מרן החפץ חיים בנדון - מדלא הביאו. וכן לא נזכר באג"מ שם שאר שיטות רבותינו הראשונים והאחרונים דס"ל דאיכא בגילוח הזקן משום אזהרת לא ילבש).

דרוש ב' - לט' טבת (כ, ב בהוצאת לעמבערג): בעונותינו הרבים כל הקלקולים שהיו לישראל, הוא בלמדן ממעשה גוים ויתערבו להדמות להם, ומי שיש ביכלתו לעשות להתנכר שלא יהא נכר בשבתו ובלכתו בדרך ליהודי, רק יחשבו אותו לנכרי הרי זה משובח, ובאמת שלא במקום סכנה, אפילו על ידי כן מרויח המכס, אסור באיסור גמור, כמבואר סוף הלכות עבודה זרה (רמב"ם פי"א ה"א), עיין שם, ובעונותינו הרבים דשו בו בהיתר, ומיום שאומות העולם שרים וחורי ארץ מגלחים זקנם, אף יהודים עושים כן.

### עדות הגאון רבי שלמה קלוגר

כ"כ גם הגאון רבי שלמה קלוגר בדרשותיו (שי"ל לאחרונה מכת"י - ירות"ו, תשס"ב) "קהלת יעקב" עשיית (דרוש כג): "יש הרבה שלובשין בלבושי נכרים וגדועי זקן בכוונה שלא יכירום כי הם ישראל".

### עוד בסיבת המתחילים להסיר זקנם - עדות מרן החפץ חיים בענין מנהג מדינת "ליטא"

שם (ע' תמ) בענין סיבת המתחילים להסיר זקנם: ראה קונט' תפארת אדם למרן החפץ חיים (פ"א) דעד ימיו (במדינת ליטא) כולם (הן נשואים הן בחורים) גדלו זקנם וסיבת ההנהגה להסיר הזקן הי' מטעמים שהיו היפך דיראת שמים, ומדבריו שם: "הנה איסור הקפת פאת הראש והזקן עד כה הי' ידוע ומפורסם לכל איש ישראל כקטן כגדול . . . ולא נמצא אפילו אחד באלף שיעבור על לאו זה הן נשואים הן בחורים [וזכורני כשהי' נשבע איש יהודי הי' נשבע בפאת ראשו וזקנו] וא"כ יש להפליא מאד על מה נעשה כהיום הפקר בעו"ה אצל הרבה מצעירי עמנו הבחורים ובאיזה מקומות בעיירות הגדולות גם אצל איזה נשואים . . . ואומר לנפשי שלעון הזה שהורגל בעו"ה יש כמה סיבות אך הסיבות הראשיים הם שבעה וסימנו נ'ח'ל'ה'יים נ'שואין ח'סרון ידיעה י'פוי ל'עג ה'פקר י'איש מ'גלח. ונבארם אחת לאחת . . .". ע"ש בארוכה<sup>[1]</sup>. וראה עד"ז גם בתשובת הגה"ק האדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש (ב"יגדיל תורה" נ"ג, תשמ"ג סס"א): "וזה נראה הנסיון היומי בכל עת שאחד בא להקל לעצמו, הוא מפני התאוה, אך מוצא איזו מיקל למען היות לו לכסות עינים, ואין

ד. מעין זה כתב הג"ר נתן נטע לייטער (אב"ד לעמבערג ומח"ס שו"ת מאורות נתן וש"ס) בספרו "קונטרס דברי חיים ואמת" (נדפס בהסכמת מרן החפץ חיים והג"ר חיים עוזר גרודזינסקי אב"ד ווילנא בשנת ה'תרצ"ג) בערך "גילוח הזקן": "אודאי וואלט אזוי נישט באדארפט צו זיין. יעדעס פאלק שטאלצירט אויף זיינע מנהגים, אויף זיין טראדיציאנעלע טראכט, נאָר ליידער די אידישע יוגענט, וועלכע טוט אלעס כדי אויסצוזען גלייך ווי די אומות העולם און דערביי הערן זיי נישט אויף צו שרייען עברי אנכי - די אידישע יוגענט וויל נישט שטאלצירן מיט אונזער נאציאנאלער טראכט און אידישער שיינקייט. אויף 'הדרת פנים' באַמערקט רש"י אַז דאָס מיינט מען זקן. די אידישע אויפפאַסונג איז, אַז די באַרד באַשיינט דעם מענטש... אודאי וואָלט געפאַסט מיר זאָלן זיך האַלטן ביי אונזערע טראַדיציאָנעלע מנהגים און נאַציאָנאַלע טראַכט, וואָרום פאַר וואָס זאָלן מיר זיך וועלן שייַן מאַכן מיט דעם, וואָס אַמאָל ביי אונז געווען אַ בושע און אַ שאַנד? די וועלט זאָגט אַז אַ מענטש טוט זיך אַמאָל אַליין מער ווי דער גרעסטער שונא, מיר האָבן שוין געזען, אין אונזערע יאָרן, ווי שונאי ישראל, תלמידים פון דעם דערמאָנטן חנן בן נחש [שמואל ב' כ', ד] האָבן געשוירן אידישע בערד, און אידן אַליין גאַלען, און ווילן דוקא אויסזען ווי די שונאי ישראל".

כאן לא מיקל ולא חולק אלא תאות הלב, ואפילו אם יעלו המתירים בקסמיהם ק"ן טעמי תורה - בלא יראה - שימצאו ע"י אחיזת עינים להתיר איסור זה".

## מילואים לח"ב פ"ה סייג ומיגדר מילתא ו"לפני עוור" בהעברת הזקן

### לגדל הזקן להוציא מלבם של אותם המגלחים זקנם

**שם:** "מרגלא בפומי" דמרן הגאון מסאטמאר זצ"ל, את דברי הרשב"א במס' ברכות (יא). על דברי הגמרא 'משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל, אמר להם יהי כנגד המשחיתים', ופי' הרשב"א וז"ל כלומר אומר לאחד מפני מה אתה מגדל זקנך, אמר להם כנגד אותם שהם משחיתים זקנם ולהוציא מלבם, וכן היא שנוי' בתוספתא (פ"א ה"א) ובירושלמי (ה"א) אומרים לאחד מפני מה זקנך מגודל, אמר להם כנגד המשחיתים עכ"ל הרשב"א, ואמר מרן זצ"ל דארץ אמריקה הוא מקום למשחיתים, שהמשחיתים טוענים ואומרים שאין לנו לשנות ממנהגי הגוים כאן באמעריקא, אלא צריכין לילך בדרכי הגוים המושחחים רח"ל, ולכן עלינו להתאזר לעשות כנגד זה אף בדברים שהן יותר מן המחויב כפי עיקר הדין, וללבוש כלבושי החסידים ולילך עם פאות ארוכות וזקנו מגודל מלא על כל גדותיו, כדי להוציא מלבן של המשחיתים"

(מבצר תורה ויראה פרק ו, עמוד פא).

### "החותך זקנו סופו לחתוך את ראשו ונשמתו"

הגה"ק בעל "אמרי אמת" מגור ראה את צורת היהדות ביהודים שזקן מעטר את פניהם. בהניחו יסודות ליהדות מלאה מצא הוא לנכון להזכיר להיות זהירים שלא להוריד הזקן, בכותבו על כך: "עזבי נא דרכי היצה"ר. . במדינתנו, החותך זקנו אפילו בהיתר, סופו לחתוך את ראשו ונשמתו" ("אוסף מכתבים ודברים מכ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל מגור" - נדפס לראשונה בווארשא בשנת תרצ"ז - מכתב כ"ז).

והעיר הג"ר שמחה עלבערג ב"הפרדס", תמוז, תשלח, עמ' 6: "הרבי מגור הי' סופר ומונה כל מלה כמרגליות. הוא הקפיד על 'סוד הצמצום', הן בזמן והן בדברים, ובכל זאת כותב הוא: 'סופו לחתוך ראשו'. וכלום יתכנו תוצאות נוראות יותר מאשר לקבל שיתוק רוחני ולהיות כאדם חתוך-ראש?".

## מילואים לח"ב פ"ה אות ד גידול הזקן - סייג משאר עבירות

### הזקן והפאות - כלי המחזיק ברכה לכל התורה והמסורה

"היוצא לנו מזה, שההופעה החיצונית שלנו שימשה לנו ככלי המחזיק ברכה לכל התורה והמסורה ולכל היצירה הרוחנית שלנו. כי היא בבחינת 'אור המקיף' המאסף ומכיל כל פרטי המצוות והמעשים הטובים, ומגין עליהם שלא יאבדו חלילה, מאוצרו של עם ישראל. וכבר אמרו חז"ל (יבמות כא, עא), 'אדם משמר פרדס, משמרו מבחוץ - כולו משתמר, משמרו מבפנים - שלפניו משתמר שלאחריו אינו משתמר. הרי לנו שהשמירה המעולה היא דוקא זו שמבחוץ בהופעה החיצונית, שכן היא הערובה היחידה לשמירה כוללת מבית ומבחוץ.

מאמר מגן ומושיע (מאת האדמו"ר רא"א זצ"ל מפייטסבורג - קרית פיטסבורג-אשדוד, תמוז, תשמ"ט), פ"ד

## מילואים לח"ב פ"ט העברת הזקן ע"י סם

### שיטת מרן הגרא"ל שטיינמן בענין הסרת הזקן ע"י סם

"ואפילו לגלח עם משחה אין ראוי מפני מראית העין, שנראה שגילח עם מכונה" (בשם מרן הגרא"ל שטיינמן ע"י החברותא שלו, הרב משה יהודה שניידר, במכ"ע כיכר השבת, כ"ה שבט תשע"ו). "וגם אם מגלח עם משחה זה לא חלק, היות ויש אומרים שיש בזה משום: 'לא ילבש' (דברים כב, ה)".

(פרי חיים ממרן הרב שטיינמן, שופר ארגון להפצת יהדות, צוות שופר גנזי המלך, כו תמוז תשע"ב).

### כמה מהמסירים זקנם ע"י סם - עוברים על איסור הקפת הראש

העיר בשו"ת תשובות והנהגות ח"ה סרס"ד שהמגלחים בסם עליהם עדיין ליהזר מחשש איסור חמור דהקפת פאת הראש, דגבי איסור הקפת פאת הראש מפורש בתוס' ישנים מכות בשם ריב"א ובתוס' בנזיר (והביאו בשו"ת רע"ק החדשות) שאפילו שמותר במספריים מ"מ אסור במלקט ורהיטני, שבפאת הראש לא נאמר בו גילוח אלא לא תקיפו, ואין חילוק אם עשה זאת בדרך גילוח או לא, אלא כל שהקיף את פאת הראש עובר בלאו, וא"כ ה"ה כשמקיף פאת הראש בסם שעובר בזה על הלאו.

עוד העיר בשו"ת תשובות והנהגות שם, דהנה נחלקו הפוסקים מהו מקום הפאות שאסור מדינא, דיש ראשונים (רמב"ם, טור בשם רש"י, ועוד) הסוברים שבלית לחי העליון (היינו

במקום שמרגישים בליטת עצם, בערך מול נקב האוזן) הוא בכלל פאת הזקן, וממנו ולמעלה הוא בכלל פאת הראש. אבל דעת הריב"ן (בפירו' למכות המיוחס לרש"י) שרק מבליטת לחי התחתון שהוא מתחת לפה (ומקום בליטתו הוא תחת האוזן, בחוד שבקצה העצם הנוטה לצד אחורי האוזן) הוא פאת הזקן, אבל עד הלחי התחתון הוא בכלל פאת הראש. ובשו"ע (יו"ד סי' קפ"א ס"ט) פסק להחמיר כדעת הריב"ן וז"ל 'שיעור הפאה מכנגד שער שעל פדחתו ועד למטה מן האוזן מקום שלחי התחתון יוצא ומתפרד שם וכל רוחב מקום זה לא תגע בו יד'. וכן פסקו האחרונים (לבוש, חכמ"א ועוד). ועיין בשו"ת "אמרי יושר" שפי' באופן אחר בדעת הריב"ן, ולכן מסיק להלכה דלא כהשו"ע והאחרונים, ולדעתו שיעור פאת הראש הוא עד תחילת החלק הרך שתחת לאוזן. ולמעשה המנהג הי' אצל בני הישיבות לגלח עד לחי העליון, אבל בסם שאסור בהקפת הראש לכו"ע וכמ"ש, ראוי לאסור לגלח בסם עד לחי התחתון דוקא. ולפי זה המסיר זקנו ע"י סם עלול לכמה פוסקים ליכשל בהקפת פאת הראש.

## מילואים לח"ב פי"א גילוח השפם<sup>[ה]</sup>

### חוו"ד הגה"ק מליובאוויטש בענין תספורת השפם למעשה בפועל

"... ולשאלתו בענין תספורת [בשפה העליונה שמעכב האכילה] וכו', - הנה כיון שלא שמעתי בזה הוראה מפורשת, יש צדדים לכאן ולכאן, ולכן יברר מנהג אנ"ש בזה, אצל רבני אנ"ש היודעים הנהגה בפועל מחסידים הזקנים, והרי מעשה רב. . ."

(לקו"ש ח"יב עמ' 250; אג"ק חי"ט עמ' תכב)

### שיטת מרן הגאון רבי חיים קניבסקי בענין תספורת השפם

שאלה:

שמעתי שאצל רבינו נוהגין לא לקצות השפם אף שמפריע לאכילה, כי יתכן שגם שפם כזקן.

ה. אכן מצינו שכן היו מגדולי הרבנים שהקפידו שלא לחתוך כלל שערות השפם (אפי' במצב סכנת נפשות) - ראה קונטרס "פני משה" (תולדות הגה"ק רבי משה פרידמן זצוק"ל הי"ד - האדמו"ר מבויאן-קראקא), נדפס בסוף ספרו שו"ת דעת משה [ירות"ו, ה'תשמ"ד] עמ' רמ"ב):

"בינתיים מסיבות שלא התבררו, שינה רבנו את החלטתו הראשונה והחליט בכל זאת ללכת למקום הריכוז. בעקבות זאת החליטו כך גם כמה יהודים אחרים. כיון ששמע על כך, מיהר ר"י מרכוס למקום-המחבוא שרבנו כבר הספיק להגיע אליו. הוא מצא אותו עומד לידי המדריוגות. המעמד היה קודר ומדכא. רבנו היה לבוש בגדים רגילים ולא בבגדי-השיראין שהיה רגיל בהם. עמדו שם גם ר' פנחס חודרוב וכו'. שוב עברה על הנוכחים חויה מדכאת ביותר. מאז נאלץ רבנו לבקש לגלח את זקנו מפני הסכנה, היה ר"י מרכוס מגלח אותו מדי יום שישי בסם. הואיל וגאלץ לעשות כן, עשה זאת רבנו לענין של ערב-שבת. לפנות-בוקר גם הקפיד ללכת למקוה. בשפם לא נגע אף פעם והוא נשאר בשלימות. והנה, לפני שעמד לצאת למקום-הריכוז, חשש מאימת הקלגסים וביקש את ר"י מרכוס כי יגזוו לו במספרים את שפמו. אבל משהו פנימי קומם את מרכוס ולא נתן לו לנגוע בשפמו של רבנו שמעולם לא נגעה בו יד אדם. זו פעם ראשונה שלא יכל למלא אחר הוראתו של רבנו. אז לקח ר' פנחס חודרוב, שהיה תלמיד-חכם דגול ושימש את רבנו, את המספרים וניסה לגזוו את השפם, והנה ידו וכל גופו החלו לרעוד, המספרים נשמתו מידי ופרץ בככי מר. גם רבנו היה נרגש ביותר ודמעות ניקו בעיניו. וכך נפרדו מהם. רבנו, הרבנית ומרת מרכוס הלכו למקום-הריכוז, הסמוך למקום עבודתם במיתפרה, ואילו מרכוס חזר משם למקומו שלו, מן העבר השני של הרחוב".



## תשובה:

"נכון, אבא חשש גם לשפם, אף שכתוב שכאשר מפריע לאכילה מותר, אבל כתוב שיד לא תגע בו בזקן, לכן נזהר בזה".

(ס' כל משאלותיך, אה"ק, תשע"ח, עמוד תיג)

## מילואים לפי"ב נספח א קיפול שערות הזקן

דברי הגה"ק האדמו"ר מהורש"ב נ"ע מליובאוויטש הופיעו בתרגום ללשון הקודש ב"ספר השיחות - תורת שלום" [מתורגם] [אה"ק, תשע"ד] בשיחת שמחת תורה - תרס"ז (עמ' 94), וז"ל:

### קיפול הזקן: "דאס איז א מתנגד צו אלקות"

לא תהיה זו פחיתות כבוד של אברהם אבינו אם אומר שלא חזה מצב שפעולה זו [לפי הכתוב ב"הנחה" - הטה בדברו את זקנו כלפי פנים] היא ניגוד לאלקות.<sup>[1]</sup> יש התולים התנהגות כזאת בכוונה לשם שמים - שה"עולם" יקבלם בלי הסתייגות. ברם, אדם חייב לבחון היטב את כוונתו ומעשיו, ופעולה כגון זו אינה רצויה. כל הכוונה הזאת "לשם שמים" מבוססת על הנהוג בעולם, אך מה לנו ולעולם?! אנשים ילעגו? - קשה אמנם לסבול, אך אין להתחשב בכך. אדרבה: לעג כזה והתחושה שבעקבותיו הם שמזמינים את גילוי פנימיות הנפש!

[בקול רם:] רבוננו של עולם! דרוש גילוי פנימיות הנפש, כדי שתושג הכוונה העליונה כראוי - ולעג כגון זה הוא שמביא את התגלות פנימיות הנפש.

ד. במעמדי ומצבי הנוכחי הנני אומר: דורנו הוא בלי ספק, דורו של משיח, ולכן תקופתנו היא תקופת ה"בירור" האחרון ביותר. יתקבצו, איפוא, אצלנו, השייכים לנו, ואלה אשר לא לנו הם ישארו בצד האחר. "יתבררו ויתלבנו הדברים". [כשדיבר על "השייכים לנו" - הצביע על עצמו, וכשדיבר על "הצד האחר" - הצביע על החוץ]. כאן - רק הקשור לאלקות.

עתה<sup>[2]</sup>, עליך להבין כי המושג "הצד האחר" מבטא את ה"העלם" (= הסתרה על האלקות) של העולם, כולל ההטייה האמורה של הזקן ש"העולם" מסכים עם זה. הנח לזקן לגדול כפי שהקב"ה יצר אותו (זאָל וואקסן ווי ג-ט האָט מיר באשאַפֿן). דע לך, שאני, בדרך כלל, "פוליטיקאי", ובימים רגילים לא הייתי אומר לך את הדברים, רק עתה ("במעמדי ומצבי" של שמחת התורה) הנני אומר לך באופן ברור שלא צריך להיות כך. [כאן הניח ידו על הלחי של 'ש.ב.' ואמר לו:] אני סוטר על פניך על כך שאינך מבין, ועליך לקיים את הדברים באופן של

1. כנראה, כיוון שפעולה כזו, קיפול הזקן, נובעת מהתחשבות מופרות וכניעה לדעת ההמון. - הערת המתרגם.  
2. הדברים דלהלן, וכן מה שנאמר לעיל על "הטיית הזקן", כווננו, כפי הנראה מהמשך השברים, כלפי אחד מהנוכחים שנרמז במלה "שיי". - הערת המתרגם.

"קבלת עול", אבל אתה [בפניה אל "שי"] עליך לדעת כי אם רצונך שתתקיים המציאות האלוקית שבנפשך עליך להשאיר את הזקן כפי שהוא (אויב זו ווילסט אז עס זאל האָבן א קיום דער מציאות אלקות שבנפשך - זאלסטו דאָס לאָזן) [הוכיח אותו כל העת על שהוא מסלסל בזקנו להטות על הצד שיהי' נאה יותר].

ההתנהגות הנדרשת מקשה, אמנם, את ההסתגלות לנהוג בעולם (איי עס וועט זיין שווער אין הנהגת העולם), אבל זו לא דאגת "תומכי תמימים". מבחינת "תומכי תמימים" אין להתחשב בקושי כגון זה. הרי יש כאלה שבגלל סיבה זאת עושים כך [ותוך כדי כך סימן את גזיזת הזקן], וגם הם אומרים שזה רצון העליון. ברור שהם טועים (איז דאָס דאָך נישט אזוי). כך - קיפול הזקן (פאַרקאַשערן די באַרד) "בכוונה לשם שמים" (עס זאל זיין גרינג אין הנהגת העולם) - מהווה רמיה עצמית, (דאָס איז גענאַרט), והדבר מנוגד לאלקות (און דאָס איז א מתנגד צו אלקות).

[החל ללכת למקומו, ואמר:] שני הדברים האמורים (קיפול הזקן וגזיזתו) אינם שייכים כלל לתומכי תמימים והם רחוקים לגמרי מן הכוונה. לא על כך יש לדבר עם תלמידי "תומכי תמימים", שהמטרה שלה היא אחרת לגמרי, כאמור.

### שיטת הגה"ק "הבבא סאלי" בענין קיפול שערות הזקן

"הי' לו משמש, לאדמו"ר [ה"באבא סאלי"], ששהה בביתו, לעת זקנתו מידי לילה. וכמובן אותו משמש לא נגע בזקנו. ערב אחד, כשהגיע לבית אדמו"ר, קבלו אדמו"ר בקרירות מופגנת, ואף לא רצה לענות לו שלום. אותו משמש התפלא מאד, ושאל במרירות, מה פשעי ומה חטאתי? אדמו"ר ענה לו, שהוא רואה שחתך חלק מזקנו, לכן הוא הקפיד עליו מאד. אז הוציא המשמש סיכה, שהחזיקה את זקנו מקופל, וגילה את כל זקנו כבימים ימימה. אדמו"ר שראה שהמשמש לא חתך את זקנו, קרבו ושאלו מדוע א"כ אתה מקפל את הזקן? השמש ענה, כי במקום עבודתו, הוא מתבייש להופיע עם זקן ארוך כמו שלו. אז השיב לו אדמו"ר, שלא יתכן שדבר שהוא פארו של אדם, שמישהו יתבייש ממנו, וציווה עליו שלא יוסיף לקפל את זקנו" (ס' מאור ישראל - תולדות ה"בבא סאלי" - עמ' 89-90).

### דברי הגה"ק האדמו"ר מליובאוויטש בענין קפול הזקן

ענין קפול הזקן נזכר גם בס' תורת מנחם - התוועדויות (ח"ב פורים ה'תשי"א סכ"ח עמ' 325): "כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לי, שבשמחת תורה האחרון בחיי אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בעלמא דין, בשנת תר"פ . . . אמר אביו לפניו מאמר דא"ח. ואח"כ דיבר עמו ע"ד הציאה ממציאאותו, 'ער זאל אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער'. ... (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א: 'מ'דאַרף אַרויסגיין פון זיך און ווערן אַן אַנדערער' - כל אחד ואחד לפי ענינו. ולדוגמא: ישנם החושבים שכאשר יוצאים לרחוב עם זקן לא מקופל . . . אזי אינם בגדר האנושי... - דאַרפן זיי אַרויסגיין פון זיך!").

## מילואים לח"ב פי"ד מסירות נפש שלא להעביר הזקן

הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מקופישניץ:

**"עדיף לחתוך את אצבעותי, אבל לא לחתוך לי את הזקן"**

כן סיפר בנו הרה"ח רבי ישראל, כי באותו ליל שבת, בהיותם בשבי תחת ידיהם האכזריות של הנאצים שר"י, העמידו הצוררים את כל היהודים החרדים עטורי הזקנים והפאות שבין האסירים במסדר, והם גזזו את זקניהם ופיאותיהם בהשפלה נוראה, לקול צחוקם והנאתם הסאדיסטית של החיילים והמון העם, ששמחו לחזות במחזה ה"משעשע", בהשחיתם את צורתם היהודית.

בינתיים הגיע תורו של רבינו; אולם רבינו, ששמר מכל משמר על צורתו היהודית, ניסה בכל כוחו להסתיר את זקנו שירד על פי מידותיו, וקיפלו והידקו לפניו שלא יהא ניכר כל כך, למען לא ישלטו ידי הרשעים בדיקנא קדישא דיליה. ובגשתו אל הקצין הנאצי הארוך, חפן בידו האחת את זקנו ואת ידו השנייה הושיט לעבר הקצין, באמרו לו בשפה הגרמנית: "ביטע! די צוויי פינגער ווארין זיא אפשניידען, אבער ניכט דעם בארד!" כלומר: בבקשה, חתוך את שתי אצבעותי, אבל לא את הזקן!

הנוכחים, בשמעם את דבריו הנועזים של רבינו, השתררה ביניהם דומייה, והכל המתינו בדריכות לראות מה יגיב הקצין. במשך זמן מה היסס הקצין והפך בדעתו מה עליו להגיב לנוכח דבריו הנוקבים והנועזים של רבינו; עד שהתעשת ואמר לפיקודיו: "עזבו אותו לנפשו! אל תפריעו ליהודי הטיפש הזה" ... וכך ניצל רבינו מן הרשעים, ולא שלט התער בדיקנא קדישא דיליה ובפאותיו<sup>[1]</sup>. ברם מאז והלאה לא היה רבינו רגוע באשר לזקנו הק', וכל ימי היותו בווינה תחת שלטון הרשע הנאצי היה מקפל ומגלגל את זקנו, כדי שהרשעים שר"י לא יבחינו בו ויאלצוהו לגלחו רח"ל.

מתוך הספר מלאכי רחמים חלק ג' העומד להופיע בקרוב

### דרך ארץ בפני צלם אלוקים - הזקן

כתב הסופר החרדי גרשון נוף:

"בתקופת עליית הנאצים לשלטון, התגורר הרבי עם הרבנית בברלין. אירע פעם שבהלכם ברחוב ראו מרחוק שמתקרבת קבוצת נושאי מדים (לא ידוע לי אם היו אלה אנשי אס-אס או חיילי הצבא, או ארגון רצח אחר). לגבי יחסם של אלה כלפי היהודים, בפרט עם זקן, לא היו ספקות (וברוב המקרים לא היו יוצאים מזה בחיים...) לכן הציעה הרבנית להיכנס לחנות מסיומת עד שהקבוצה תעבור. הרבי סירב ואמר:

ח. מפי הרה"ג רבי יואל פולק ז"ל והרה"ח רבי אליעזר ברויאר ז"ל, שהיו נוכחים בשעת מעשה.

צריכים להרגיל אותם שתהיה להם דרך ארץ בפני צלם אלוקים של יהודי עטור בזקן. הם המשיכו בדרכם, וכשהגיעה הקבוצה אליהם, למרבה ההפתעה פינו הללו מקום ונתנו לרבי ולרבנית לעבור בלי כל פגע".

ומסיים גרשון נוף:

"נ.א. שמע את הסיפור מהרבנית עצמה, והעיד שבעת שסיפרה את הדברים אחרי שנים כה רבות, עבר בה עדיין רעד וזעזוע".

(ס' פרשיות עם הרבי - בראשית (אה"ק, תשע"ה) עמוד 26)

## מילואים לח"ב פט"ו

מניעות מצד כיבוד אב ואם [ט]

מרן החפץ חיים:

**תאמר לאמא שאתה רוצה כלה שרוצה בחור עם זקן**

הוסיף רבינו [הגר"ח קניבסקי] שפעם בא בחור להחפץ חיים שאמו רוצה שיגלח את הזקן, והחפץ חיים לא רצה לומר לו שיעשה נגד אמו, אמר לו החפץ חיים, תאמר לאמא שלך שאתה רוצה כזאת כלה שרוצה רק בחור עם זקן, ולבסוף אמו הסכימה שיגדל זקן" (ס' קונטרס מנחת תודה - תורה [ליקוטי דברים ששמענו מרבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א, להרב גדלי הוניגסברג, אה"ק, אלול תשע"ג], עמ' פט).

**מרן החזון איש: "זקן אינו מדת חסידות, אלא עיקר"**

"שאלתי: מדת חסידות שההורים יהיה להם צער מזה, מה עדיף? ושאל: איזה מדת חסידות? אמרתי לו: גידול זקן. ואמר: זקן אינו מדת חסידות, אלא עיקר. מדת חסידות היא הנהגה שהתורה דורשת רק מיחידים, מחסידים, אבל מה שהוא דרך התורה לכולם - הוא עיקר. והוסיף: למה שיצטערו ההורים, אדרבה, הם צריכים לשמוח. [כשבאתי הביתה, אכן אמרו לי הורי ז"ל: החלטת לגדל זקן, טוב!].". [פרקי הוראות והדרכות בעבודת ה' ממרן החזון איש צוקללה"ה - מרשימותיו של הגה"צ המשגיח רבי דב יפה, נדפסו בס' מעשה איש (תולדות החזון איש) ח"ג עמ' כז. והו"ד בזה גם בס' פאת זקן הלכה למעשה - ירות"ו, תשס"ח - עמ' פז].

ט. בנוגע עד היכן הדברים מגיעים בחומרת ענין כיבוד אב"א, ראה דברי חז"ל מבהילים המובאים בשו"ת ברכה לברכי יוסף יו"ד סרמ"א ס"ד: "אמרו בוהר ח"א סוף דף קס"ד דרחל אמנו ע"ה נענשה על שציערה ללכן אבי" אף שנתכוונה להפרישו מעבודת כוכבים ולכן מתה ולא זכתה לגדל לבנימין ע"ש".

## “דער בפועל דאָרף זיין ניט מיט דעם גרעסטן תוקף”

במענה על שאלת תלמיד שאמו דרשה ממנו להוריד את זקנו (“און אָן דעם וויל זי ניט טראַכטן וועגן שבת”) השיב (באגרות-קודש אדמו”ר מוהריי”צ נ”ע, חי”ג עמ’ תקה) “כבוד הורים הנה במדה ידועה תלוי’ גם בהסגנון ואופן הדבור כאמרם ז”ל, איז דער ריידן באַדאָרף זיין זייער איידיל מיט א אמת’ן דרך ארץ, אָבער דער בפועל דאָרף זיין ניין מיט דעם גרעסטן תוקף”.

### שיטת הגאון רבי אהרן קוטלר:

#### בדין בחור שהוריו מתנגדים לגידול זקנו

“בחור מן הישיבה שגידל זקן, שטח לפניו [היינו לפני רבינו הגר”א קוטלר] באחד הימים את עגמת נפשו, באשר הוריו מתנגדים לכך בצורה נחרצת, ודורשים ממנו שיגלח את שערות זקנו, אמר לו רבינו: לגדל הזקן הוי מלבוש יהודי, כה נהגו אבותינו ואבותינו. ומכיון שמדובר ב’אל תיטוש תורת אמך’, אינך מחויב לציית להם” (ס’ “אש התורה” - מאת הרב אהרן סורסקי - ח”ב עמ’ רסה, בשם “אחד מותיקי תלמידי הגר”א קוטלר זצ”ל בלייקוואוד, ת”ח מופלג ומרביץ תורה”).

### דעת מרן הגראי”ל שטיינמן

#### בדין בחור שהוריו מבקשים ממנו לגלח זקנו עם מכונת גילוח או סם

“גילוח הזקן במכונה . . . בודאי אסור, ואפילו לגלח עם משחה אין ראוי מפני מראית העין, שנראה שגילח עם מכונה. ואפילו אם הוריו מבקשים ממנו לגלח, לא ישמע להם” (בשם הגראי”ל שטיינמן ע”י החברותא שלו, הרב משה יהודה שניידר, במכ”ע כיכר השבת, כה שבט תשע”ו).

## מילואים לח”ב פט”ז

### מניעות מצד שידוכים ושלוש בית

האם נכון לקצר את זקנו בשביל שידוך? - דעת מרן החזון איש זצ”ל

“אם ענין הזקן הוא כל כך קובע אצל המדוברת - סימן שאינה כראוי”

“ת”ח אחד חפץ עבור בתו בבחור שזקנו היה מגודל הרבה, וכיון שחשש שבתו לא תסכים לבחור כזה, יעץ לבחור לקצר את זקנו. כאשר בא הבחור לשאול בעצת רבינו, לא הסכים שיקצר. גם אמר שאם עניין הזקן הוא כל כך קובע אצל המדוברת סימן שאינה כראוי, אמנם יכולה היא עוד להיות כראוי, אבל בשעה זאת אינה כראוי. גם אמר: הרי טוב לאדם שיהא לו מבחן מה היא המדוברת, ואם היא מסכימה לזקן - הוא כבר סימן מה. הבחור

כמובן שמע לעצת רבינו, ולא הסכים לקצר זקנו, והשידוך נגמר גם כן".

(פרקי הוראות והדרכות בעבודת ה' ממרן החזון איש זצוקלה"ה" מרשימותיו של הגאון הצדיק רבי דב פה - נדפס בס' מעשה איש (תולדות החזו"א) ח"ג עמוד כז)

### **"לא נעים לקחת בחור כזה" - פסק הגאון ה"סטייפלער"**

שיטת הגאון ה"סטייפלער" בענין שידוך עם בחור ישיבה המגלח במכונת גילוח, מבואר בס' "ארחות רבינו" (ח"א בהוספות עמ' לח):

"שאלתיו בנוגע לבחור ישיבה שמציעים לי ומתגלח עם מכונה ואמר לי מו"ר שיש לומר לו שאסור משום שאפשר שזה נובע מחוסר ידיעה, אבל אם לומד בישיבה שידועים מזה כגון פוניבז' וכדומה, זה לא נעים לקחת בחור כזה ויש להסס בדבר.

"אמר לי מו"ר זצוק"ל בנוגע למוסדות... שלא מחנכים את הבחורים לקיים את המצוות ודקדוקיהן כהלכתן לכן כל הלכה שיש להחמיר בה ולנהוג לחומרא נופל על הבחורים כעול, וכן בנוגע לגלוח עם מכונה חשמלית שכיום דינה כתער ממש"<sup>[1]</sup>.

### **קשין הזיווגין כקריעת ים סוף - למה?**

"בענין השידוכין, דנודע דברי חז"ל (סוטה ב, א) ארבעים יום קודם יציאת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני, והמלאך הממונה על הזיווגים מביט על הצורה שידע מי הוא זה ואיזהו שידווג לבת פלוני, אמנם אח"כ כשבא לחפש אחריו, אינו מכירו, כי כבר נשתנה צורתו לגמרי, שאין לו חתימת זקן ופיאות, ואינו נראה כלל כאיש יהודי רח"ל, לכן אין השידוך יכול לבוא לידי גמר, ולכן אמרו שקשין הזיווגין כקריעת ים סוף".

(דרשות דבר צבי (להגה"צ מווייצעין מח"ס שו"ת מקדשי השם), מועדים, חגה"פ, עמוד קצח)

### **הגה"ק ה"בבא סאלי":**

#### **"אם לא תמנע בעלה לגדל זקן - יתכפרו מחצית מעוונותי"**

"מרגלא בפומי", שמי שיקבל על עצמו שלא לנגוע בזקנו, ואף לא לסרקו, ע"מ שלא לתלוש אף שערה, מובטח לו שחצי מעוונותיו ימחלו לו. פעם בא אליו אברך בעל תשובה, וסיפר לו שעז רצונו לגדל זקן, כי שמע על ענין מחילת העוונות שאמר הרב, אך מה יעשה שאשתו מתנגדת, ענה לו הבבא סאלי שיכול הוא להבטיח לאשתו שגם לה יתכפרו מחצית מעוונותי, אם לא תמנע אותה לגדל זקן".

(ס' מאור ישראל - תולדות הגה"צ ה"בבא סאלי" זיע"א, עמוד 89)

י. "סח רבינו (הגר"ח קניבסקי), כשהייתי בישיבה הייתי כמעט היחיד שלא גילחתי הזקן. הי' עוד אחד מירושלים ותו לו. היום ב"ה יש הרבה בני תורה עם זקן, פעם כמעט לא הי'. אבא (הגאון הסטייפלער) זצ"ל לקח נכדים, חתנים לבנותיו אע"פ שהיו מגולחים, כי לא מצא אחרים עם זקן" (ס' קונטרס מנחת תודה - תורה, פכ"ט עמ' רפ"ט).

### מרן הגר"ח קניבסקי: "לא אמרתי שאשתך תגדל זקן"

"אבא [הגר"ח קניבסקי] מבקש [בפני שוחרי ברכותיו] משהו קטן שקשה להם לקיים. הוא מסביר, שאם האדם יתאמץ מעט, משמים יתאמצו להמשיך עליו ישועה. אם אדם אמר לו: 'אבל אשתי לא מאפשרת לי לגדל זקן', הוא מגיב "לא אמרתי שאשתך תגדל זקן, אתה תגדל זקן. מה זה נוגע לאשתך? תראה להקב"ה שהוא מתאמץ בשבילי, והוא יתאמץ בשבילך"

(הרה"ג ר' אי"ש קניבסקי בשם אביו בעיתון "משפחה", י"א תשרי תשע"ו, עמ' 52)

## מילואים לח"ב פי"ז מניעות מצד פרנסה והשפעת

### גידול הזקן בעניני פרנסה ובריאות הגוף

#### אי אפשר לאבד פרנסה ע"י גידול הזקן

"ולפלא על לשונו שכותב שהחליטו שלא לקבלו על משרה והסיבה העיקרית שיש לו זקן. ומובן שאי אפשר שהדבר כן הוא, כי הרי הקב"ה הוא רבונו של עולם כפשוטו היינו שגם ארצות הברית בכלל זה, וכיון שגילה דעתו בתורתו הק' תורת עולם ותורת חיים אשר הזקן הם י"ג תקוני דיקנא מכילין דרחמי שמשפיעים כל הענינים, ונוסף על הטבע (עיין בפירוש המלות להצמח צדק עה"פ והוא רחום ונדפס ג"כ בהוספה לתהלים אהל יוסף יצחק השלם) הרי אי אפשר תוספת הברכה תהי' סיבה למניעת הפרנסה ח"ו . . ."

(אגרות קודש - ליובאוויטש - ח"י עמ' שסה)

#### מעשה בתלמידו של הגר"א קוטלר

### איך יעלה על דעתך שתצליח בעשייתך אם באותו זמן אינך מגדל זקן כרצונו ית"ש?

"מעשה בתלמידו ובן-משק-ביתו [של הגר"א קוטלר זצ"ל] רבי יעקב וייסברג ז"ל, כשבא בברית האירוסין עם נכדת הרה"צ ר' יוסף יצחק פרנס זצ"ל מויליאמסבורג, שאלו הסב מדוע אינו מגדל זקנו? השיב ר' יעקב באמתלא שבהיותו מתעסק הרבה ביסוד תתי"ם ושיבות (במסגרת אירגון "תורה ומסורה"), ונזקק להשפעה על גבירים תורמים וכיו"ב, יש לו יותר סיכויים להצליח--באווירה של אמריקה דאז -- כאשר יקפיד על הופעה 'מודרנית'. השתומם רבי יוסף יצחק והביע פליאתו: 'תינח אם היית חושב להצליח ככה יותר ב'ביזנס', הייתי לכהפ"ח מבין את מניעך, אם כי אין זה נכון, ורק השי"ת הוא הנותן לך כח לעשות חיל, אבל כשאתה שלוחא דרחמנא לפעול ב'ביזנס' שלו להרחיב גבולות הקדושה, איך יעלה על דעתך שתצליח בעשייתך אם באותו זמן אינך מגדל זקן כרצונו ית"ש? הלך ר' יעקב וסיפר את הדברים לרבינו [הגר"א קוטלר זצ"ל] שהגיב בקורת רוח: 'יהודי עם

השגות כאלה? אשריך שאתה דבק בזרעו ונכנס במשפחתו..."

(ס' אש התורה - תולדות מרן הגאון רבי אהרן קוטלר  
(מאת הרב אהרן סורסקי, בני ברק, תשע"ג) ח"ב עמ' רסה)

**מרן הגר"ח קניבסקי:**

**"אנשים מוכנים למות - ולא לקבל על עצמם דבר קטן"**

"אנשים לא נורמליים. באים לכאן כל היום, מתנים צרות בלי סוף, אחד חלה, השני סובל מחסור, השלישי נעדר שלום בית, מה הם חושבים - שאתן ברכה והכל יסתדר ברגע? בא אצלי אדם, אני מסתכל איזה דבר קטן, סמלי, אפשר לבקש ממנו שיתקן, ועל ידי כך להתפייס בו ברכה. על זקן כתוב בגמרא - 'הדרת פנים זקן'. מה אני מבקש? דבר קטן בלבד. אבל אנשים מוכנים למות ולא לקבל על עצמם דבר קטן..."

(מרן הגר"ח קניבסקי, מפי בנו הרה"ג ר' א"ש קניבסקי, במכ"ע "משפחה", יא תשרי תשע"ו, עמוד 54).<sup>[א]</sup>

**זקן המגודל מועיל יותר מכל התרופות**

"שמעתי מחותני הרב ז"ל ששמע מאביו שהיה מחסידי אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, שפעם אחת ישב המהר"ש במסיבה ודבר על דבר רופאים, ובמסיבה ההיא היה נוכח גם אברהם הרופא, הוא לא היה רופא מלומד רק פעלדשער (חובש) והיה ירא אלקים עם זקן מגודל, ואמר: "איך האלט פון דאקטורים גארניט (אני לא אווז מרופאים), כי רובא דרובא במחלות הפנימיות אינם יודעים, ובמעט שיודעים ונותנים תרופות הנה מה שמועיל למחלה זו מזיק לאברים אחרים. אבל פון דיר אברהם האלט איך יע (אבל מאברהם אני כן אווז), כי כשקוראים לך לרפא יודע אתה האמת שאין אתה יודע כלום, אבל צריכים לתת לחולה איזה תרופה, ואתה יושב וידך בזקן המגודל ומחשב איזה תרופה לתת לו וזה מועיל יותר מכל התרופות, כי י"ג תיקוני דיקנא הם באריך, ור"ת כ"י א"ני י' ר'ופאיך הם אריך, וזה מועיל לרפואה בוודאי". ע"כ

(ספר "שמועות וסיפורים" (לר' רפאל נחמן הכהן כהן, ח"ב עמ' 43 אות לג)

יא. ראה עד"ז (שמוכנים למות ר"ל אבל לא לגדל זקן) בשו"ת משנה הלכות (ח"ט סי' תז), שסיפר על בעל תשובה אחד שעבר עבירה חמורה רח"ל, ובמר נפשו בא אל הגאון הצדיק מסיגעט (בעל ייטב לב), וטען בפניו שמוכן לשוב בתשובה ואפילו להפיל עצמו מהחומה ולהמית את עצמו, רק שיתכפר לו העוון. וכשראה הצדיק שלאותו בעל תשובה לא הי' זקן, אמר לו: הוי ידוע כי התורה לא רוצה להמית, אדרבא וחי בהם כתיב, ולא שימות בהם, וגם בשאר ענינים קשה עכשיו להרבות בתשובת המשקל, כי אפילו אלף שנים יחי' האדם, לא יספיק לכפר על כל העבירות, אבל אבקש ממך שתגדל זקן מהיום והלאה. עוד לא הספיק הרב לומר לו את שאר הדברים, מיד השיב הבעל תשובה ואמר: "רבי, לכל אני מוכן, אבל רק אל תאמר לי לגדל זקן!" וראה כעיי"ז גם בס' הדרת פנים זקן ב"מדור סיפורים" (עמ' שט) מבעל תפארת שלמה מרדומסק אודות גביר שהי' מוכן להזיל כל הון לרפואת בנו - אך מתקשה לגדל זקן ופאות למענו, ע"ש.



## מילואים לפי"ח אות א שליח ציבור המגלח זקנו

הגה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר:

**המגלחים זקניהם - הם מעכבים כל התפלות מלעלות למרום**

מדברי תורתו (שהגיד בקהל רב בעירו קראלי, אשר נתקבל שם לאב"ד בשנת תרפ"ו), בעת לומדו פרקי אבות, ואמר אז על המשנה באבות (פ"ה משנה י"ז) ארבע מדות בהולכי ביהמ"ד, וא' מהם הוא מי שאינו הולך ואינו עושה, ולכאורה כיון שאינו הולך ואינו עושה כלל למה הוא נחשב בין ד' סוגי הולכי ביהמ"ד. אמנם הענין הוא בהקדם דברי הגמ' (מסכת ברכות דף כח) דר"ג הושיב שומר בפתח ביהמ"ד שמי שאינו תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש, וכשמינו את ראב"ע לנשיא הסירו את שומר הפתח ונתוספו ספסלי ביהמ"ד, ומוכח מזה דלא חלקו ר"ג וראב"ע אלא אי צ"ל תוכו כברו, אבל זה כו"ע מודי דהברו צריך להיות טוב, דהיינו שמבחוץ יהי' עליו צלם אלקים, וכל רואיו יכירו עליו כי הוא מהיראים, ובלא"ה אין להכניסו. והנני בזה לעורר דהנה יש בני אדם המגלחים זקניהם ומגדלים בלורותיהם ומתלבשים ע"פ חוקי הגויים ועוברים על מה שכתוב בתורה ובחוקותיהם לא תלכו, וכשהם באים להתפלל בבית הכנסת בלבושי עכו"ם, הם מעוררים הדינים ח"ו על ישראל, והם מעכבים כל התפלות שמתפללים בביהמ"ד מלעלות למרום, כי הקב"ה מבקש מבני ישראל הראיני את מראיך אם יש לך צלם אלקים על פניך ואז השמעני את קולך את קול תפלותיך, ואלו הבאים לביהמ"ד ופניהם כפני עכו"ם הם מעכבים התפלות של כל הציבור מלעלות למרום ובפרטיות בימים נוראים הבעל"ט. וע"כ אני מבקש מכם נא ונא תתלבשו כנימוסי היהודים, ואז יערכו תפלותיכם לפני אדון כל, אמנם האנשים האלה שלא יצייתו לדברי ולא יסורו מעליהם לבושי העכו"ם וכו', אני מבקש מהם שלא יבואו כלל להתפלל בביהמ"ד בימים נוראים, ולא יעכבו ע"ע צורותיהם את תפלות כל הציבור מלעלות למרום, ואני ערב להם שמוטב להם שישארו בבתיהם משיבואו בביהמ"ד להצר לכל הציבור, ויותר יתקבלו תפלותיהם בביתם משיתקבלו אם יבואו לביהמ"ד, וזה שאינם הולכים לביהמ"ד למצוה יחשב להם, שעיי"ז יעלו עכ"פ תפלות כל הציבור לרחמים ולרצון לפני אדון כל, ולפי"ז מיושב שפיר מה שחושב במשנה גם את מי שאינו הולך ואינו עושה בין הולכי ביהמ"ד, כי לפעמים זה עצמו שאינו הולך לביהמ"ד כהליכה יחשב, שבזה שאינו הולך לביהמ"ד עכ"פ אינו מעכב את תפלות שאר הציבור ההולכים לביהמ"ד, והרבה יותר גרוע הי' אם הי' הולך לביהמ"ד והי' מעכב תפלות כל הציבור. עכד"ק.

(דרשות הגה"ק בעל דברי יואל מסאטמאר, הו"ד בס' מהר"י בר ח"י, מנהגי קודש ח"א עניני שליח ציבור אות ריט בהערה).

## מילואים לפי"ח אות ב כהן המגלח זקנו

מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א:

**כהן המגלח זקנו - פסול לעבודה בבית המקדש**

כתוב בס' "רבי חיים" ("עובדות, פנינים והנהגות מרבנו מרן שר התורה הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א"), עמוד קנד:

אברך מליקווד סיפר שכליותיו של קרובו קרסו והפסיקו לתפקד. הוא זקוק בדחיפות להשתלת כליה, וכליותיו של האברך נמצאו מתאימות. אבל מכיון שהוא כהן, ובמהרה יבנה המקדש, חושש הוא שידחה מהעבודה מפאת היותו בעל מום -

[נכנס אל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א והציע שאלתו]. ענה רבנו נחרצות: "חסרון פנימי אינו מום [כגון שנטל כליתו, אף על פי שנעשה טרפה עבודתו כשרה (רמב"ם הלכות ביאת מקדש פ"ו ה"ז)], אתה יכול לתרום ומצוה רבה היא" -

שמע, ופנה ללכת. קרא רבנו אחריו: "אבל אתה ממילא פסול לעבודה!"

חזר, נרעש. מדוע פסול הוא?

אמר רבנו: "הרמב"ן פוסק שכהן שאין לו זקן פסול לעבודה, ואתה מגלח זקנך..."

**המשך הסיפור מס' ווי העמידים וחישוביהם, ח"ג. דברי שיח צח, ב:**

הבחור שב לארצות הברית, שגר מכתב לגיס רבנו, הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. וענהו: מסתבר שאמר שכך פוסק הרמב"ן, שכתב (דברים יד, א) בבאור הכתוב "ופאת זקנם לא יגלחו" (ויקרא כא, ה), שאם היה הכהן מגולח אינו רואי לעבודה, כמו שנאמר (שם, ו) "ולא יחללו שם אלקיהם" [ויעין ב"מנחת חינוך" (מצוה תסז, בקומץ המנחה) שתמה למקור דברי הרמב"ן, וכבר האריכו בזה הפוסקים].

והוסיף: נראה שגם מרן הגר"ח לא התכוון לומר שהוא מום לכהן. אלא רואים שהכתוב רוצה שהכהנים יהיו נאים ומהודרים לכבוד ולתפארת ואין ראוי למשרתי השם שיהיו מגולחים, וימנעוהו מהעבודה. וכמו שכתב רש"י: לפי שאתם בניו של מקום אתם ראויים להיות נאים, ולא גדודים ומקורחים (דברים יד, א), וכל שכן לכהן.

## מילואים לפי"ח אות ג שוחט ובודק המגלח זקנו

**הגראי"ה קוק: "רע עלי המעשה מאד שקצבים יהיו מגולחי זקן"**

"אבקש בזה להודיעני מי משגיח עכשיו על כשרות בית המטבחים במחנם.. אותם הקצבים החדשים לא ידעתי טיבם כלל, והכרת פניהם אינה מעידה על נאמנותם כ"כ, ורע עלי המעשה מאד שקצבים מוכיר בשר כשר יהיו מגולחי זקן" (שו"ת אורח משפט או"ח סל"ד).

וראה להרב שלמה אבינר (תלמידו המובהק של בנו של הגראי"ה קוק) בספרו שאילת שלמה: "מרן הרב קוק תמה באיגרת אחת איך יכול להיות שיש פה שוחטים שאין להם זקן. הוא הי' מזועזע מזה. (שו"ת אורח משפט או"ח סי' לד). לכן יותר טוב עם זקן".

### עוד בדין שוחט שאין לו זקן

הרה"ח ר' דניאל מאייערס סיפר שפעם כשנכנס ליחידות שאל את הרבי אם ניתן לאכול משחיטתו של השוחט המקומי בהולנד, ששמו היה משה קרקובר ע"ה.

הרבי ענה לו:

-אם אין לו זקן והוא יקה, ניתן לאכול משחיטתו, ואם הוא פוילישע - אי אפשר. כשחזר להולנד הלך אל השוחט, שהיה פוילישע, ואמר לו בפשטות את דברי הרבי. השוחט אמנם היה מגלח את זקנו, אך מאז ששמע את הוראת הרבי - גידל את זקנו עד יומו האחרון.

(ס' פרשיות עם הרבי - פרקי אבות (אה"ק, תשע"ז) עמוד 118)

## מילואים לפי"ח אות ד עלי' לתורה

דעת מרן החפץ חיים (והגראי"ל שטיינמן) בדין עלי' לתורה למגלח זקנו

"בהזדמנות סיפרו למרן ראש הישיבה [הגראי"ל שטיינמן] מה שהובא בספר מאיר עיני ישראל, שהחפץ חיים זצוק"ל הי' דרכו לישיב ליד הבימה, כדי לשמוע את הבעל קורא, ופעם אחת העלו לתורה אחד שהי' מגלח זקנו, וכשראה את זה ברח והתרחק מהבימה, להראות שאין דעתו נוחה מזה שכיבדוהו לעלות לתורה, ומרן לא הבין מה מתפעלים מהמעשה, הרי זה פשיטא" (בשם הגראי"ל שטיינמן ע"י החברותא שלו, הרב משה יהודה שניידר, במכ"ע כיכר השבת, כ"ה שבט תשע"ו) [וראה פתיחת החיבור עמ' 18 ולעיל במילואים למכתבי הסכמה, המלצה וחוו"ד].

## מילואים לפי"ח אות ה

### הקפדות שונות נגד המסירים זקנם

גיור למי שאינו מגדל זקן

"יש לציין, שפעם בא אל הרב שוויי שאלה, של מי שרצה להתגיר, אבל אינו רוצה לגדל זקנו. ופסק בזה, שמכיון שלפי הצ"צ הסרת הזקן [באיזה אופן שהוא] הוא איסור דאורייתא, איננו יכול לאשר גיור כזה".

(ספר זכרון תפארת אי"ש לזכרו של הרה"ג וכו' הרב אהרן יעקב שוויי ז"ל עמוד צט)

## מילואים לח"ב פי"ט "הדרת פנים זקן"

**הטענה שע"י הסרת הזקן ימנעו מגאווה - אין לך מום גדול מזה**

עה"פ (האזינו לב, ה) "שחת לו לא בניו מומם" ביאר מרן החתם סופר על פי מ"ש ה"אבן עזרא" (קדושים יט, כז) [ראה לעיל ח"א בערכו], שלפיקך הגדירה תורה את הסרת הזקן כ"השחתה" ("לא תשחית את פאת זקנך"), מפני שהזקן הוא תפארת פניו של אדם, וגלוחו הריהו השחתת הפאר. וזהו שאמר הכתוב: "שחת לו" - הללו שמשחיתים את פאת זקנם, "לא בניו" - מוכיחים הם על ידי כך כי אינם בניו של הקב"ה, כי משליכים הם את היופי והפאר אשר העניק להם, וכאילו אין אביהם שבשמים חשוב כלל בעיניהם [בלשון החת"ס שם: "אמנם נאסר לנו כל זה משום שאנו בני אל חי וכתוב ישראל אשר בך אתפאר ולא יתכן לבן להשליך פאר אביו מעליו"]. ואם סבורים הם שעל ידי הסרת תפארתם ימנעו מגאווה, הנחשבת למום (כמאחז"ל מגילה כט, א: "כל המתגאה הוא בעל מום" - וא"כ יחשב זה המשחית זקנו כענוותן ויהי' תם ולא בעל מום) - אומרת איפוא התורה: "מומם" - אדרבה, בעצם השחתת פאת הזקן הופכים הם לבעל מום [בלשון החת"ס שם: "ואין לך מום גדול מזה שמראה שאינו בנו של הקב"ה. וזהו שיחת לו, זקנו ופאת ראשו, לא בניו, והוא מומם, ולא תמימותם, כ"א מומם כנ"ל"] (פנקס קדשו עה"ת ב'פ' האזינו בשנת תקי"ף לפ"ק - נעתק בס' דרשות חת"ס סופר בהערת המהדיר לדרוש לח' תמוז בדף שד, ב במהדורת הרב יוסף נפתלי שטערן, תרפ"ט) [ואף שהזכיר שם "השחתת הזקן בתער", פשוט שטעמו ונימוקו - הסרת ה"פאר" - שייך גם בהסרת הזקן ע"י סם או מכונת גילוח, שמשחיתים עי"ז ה"תפארת פניו של אדם" ממש כמו תער, וזיל בתר טעמא, וק"ל].

**עוד בענין ה"טענה" דאיכא בגידול הזקן משום "גאווה" - דעת מרן הגראי"ל שטיינמאן**

וכנגד הטענה שיש אומרים דהוי כ"יוהרא" שמחשיב את עצמו כמושלם... אמר רבינו בהזדמנות "דבכל זאת עדיף שיגדל זקן וזה שומר קצת על האדם ברוחניות" (פרי חיים ממרן הרב שטיינמן, שופר ארגון להפצת יהדות, צוות שופר גנזי המלך, כו תמוז תשע"ב)

**הזקן והפאות - כבוד היא לנו, גאווה היא לנו, גאווה יהודית, גאותו של העם הנצחי במסורתו הנצחית**

"אנו קוראים בזאת איפוא לאחינו בני ישראל כולם, ובתוכם לבני הישיבות הקדושות, לשאת ברמה את דגל היהדות! לגדל זקן, לגדל פאות, ללבוש מלבושים יהודיים המקובלים בכל הדורות, חלילה לנו להתבייש בכך! חלילה לנו לראות זאת כחרפה, חס ושלום, ואל יבוש מפני המלעיגים עליו בעבודת ה'" (שו"ע או"ח סי' א סעי' א) 'ויגבה לבו בדרכי ה'" (דבה"י ב' יז, ו). ההופעה היהודית המסורתית - כבוד היא לנו, גאווה היא לנו, גאווה יהודית, גאותו של העם הנצחי במסורתו הנצחית".

(מאמר מגן ומושיע מאת האדמו"ר רא"א זצ"ל מפיטסבורג -

קרית פיטסבורג-אשדוד, תמוז, תשמ"ט, פ"ה)

## מילואים לח"ג טענה ומענה א אות יב

### אף לדעת המקילים - מצוה רבה וחוב קדוש לגדל זקן ופיאות

"ולכן, אף שמצד הדין יש אופני היתר לגילוח הזקן והפיאות, וע"כ גידולם נראה לכאורה כמצוות קלות של הידור שאדם דש בעקביו, אבל עליו לדעת את האמת ההיסטורית של עם ישראל, שדוקא הזקן והפיאות עשו אותנו לחטיבה מיוחדת והם שהזכירונו תמיד בכל עת ובכל שעה ובכל מקומות פזורינו - שיהודים אנחנו, ושלא נוצרנו, להיות עם סגולה, מובחר ומרומם, מובדל ושונה מכל העמים! ובכח התודעה הזאת עמדנו בכל הנסיונות של הכלל ושל הפרט, והחזקנו מעמד".

(מאמר מגן ומושיע מאת האדמו"ר רא"א זצ"ל מפייטסבורג-קרית פיטסבורג-אשדוד, תמוז, תשמ"ט, פ"ד עמוד יז).

## דברי סיום

### הזקן והפיאות - הם חומת המגן והשמירה של כלל ישראל

להדר ולפאר את "פני ישראל" בצלם אלקים אמיתי - הרי זו מצוה שהזמן גרמא

כתוב במאמר מגן ומושיע (מאת האדמו"ר רא"א זצ"ל מפייטסבורג - קרית פיטסבורג-אשדוד, תמוז, תשמ"ט), פ"ב:

עתה נשוב לדברים שפתחנו בהם: "אתה בחרתנו", "רוממתנו", "קרבתנו", "ושמך גדול והקדוש עלינו קראת". זאת אומרת, שאותו מסך המבדיל, המגן על עם ישראל חוצץ בינו לבין אומות העולם, תלוי בכך ש"שמך הגדול והקדוש עלינו קראת". כאן טמון הרמז המגלה לנו מהי חומת המגן שלנו. ה"אתה בחרתנו", ה"רוממתנו", וה"קרבתנו", כפי שכבר תהינו לעיל על קנקנם - הינם תוצאה מן ה"ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת".

הבא אם כן, נתבונן, במה נקרא עלינו שמו הגדול והקדוש של הקב"ה?

ובכן, בירושלמי, במסכת תענית (פ"ב ה"ו) אמרו: 'כך אמר הקב"ה: אם אני מניח את ישראל כמו שהם, יהיו נבלעים בין האומות, אלא הריני משתף שמי הגדול ביניהם - והם חיים'.

בתורה, בפרשת כי תשא, אנו מוצאים את משה רבנו ע"ה אומר לפני הקב"ה: 'אם אין פניך הולכים אל תעלינו מזה' (שמות לג, טו). מה השיב לו הקב"ה: 'אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה' לפניך' (שם שם יט). נשאלת השאלה: מה ביקש משה מלפני הקב"ה, ומה השיב הקב"ה על בקשתו? משה רבינו ביקש "אם אין פניך הולכים". והקב"ה השיבו "אני אעביר כל טובי על פניך", מה הקשר בין הבקשה לתשובה?

### הזקן והפאות - מעוררים רחמי שמים להמתיק את הדינים

אלא, רש"י אומר על הפסוק "וקראתי בשם ה'" לפניך: "אלו י"ג מדות". וידוע מהגמרא, מסכת ראש השנה (דף י"ג ע"ב) שבמידות אלו מעוררים רחמי שמים. וכתוב בשם האר"י הקדוש, שהזקן מרמז על י"ג מדות, ושתי הפאות על "ה' ה'". לפי זה מובנים הדברים כפתור ופרח: משה רבינו ביקש מהשי"ת, ששמו הגדול והקדוש ילוה את עם ישראל תמיד וימתיק מעליו את הדינים המתעוררים כפעם בפעם. על כך השיב לו הקב"ה: "אני אעביר כל טובי על פניך" - את הכח הזה של "טובי" להמתיק הדינים, הריני מעביר אותו על פניך בדמותם של הזקן והפאות, "וקראתי בשם ה' לפניך" לפניך שלך אקרא בשם ה' - על ידי הזקן והפאות המרמזים, כאמור, לי"ג מדות ולה' ה'. יקרא שם ה' על פניו של היהודי, ויש בכוחו עי"כ להמתיק את הדינים.

ובמדרש רבה, פרשת פקודי (פרשה נא סימן ח), אנו מוצאים כך: "כיון שקבלו ישראל את התורה, הלבישם הקב"ה מזיו הדרו. ומה היה הלבוש? ר" יוחנן אומר: עטרת הלבישם. ורבי שמעון בן יוחאי אומר: כלי-זין נתן להם והשם הגדול חקוק עליהם".

### "הריני משתף שמי הגדול ביניהם והם חיים" - העצה והאמצעי לכך

הירושלמי הנ"ל "הריני משתף שמי הגדול ביניהם והם חיים" והמדרש הזה: "כלי-זין נתן להם והשם הגדול חקוק עליהם" - שתי המימרות האלו לדבר אחד נתכוונו! אותם זקן ופאות, הרומזים לשם הגדול והקדוש - הם שניתנו לעם ישראל להוד והדר ולכלי-זין, וזהו: "הריני משתף שמי הגדול ביניהם והם חיים"!

### "שמך הגדול והקדוש עלינו קראת" - באותם זקן ופאות שנתת לנו על פנינו

ההתבדלות הזו, הצורה החיצונית והלבוש היהודי, כשהם שונים משאר האומות, כשהם מקוריים, מסורתיים ומאפיינים את דמותו ואת קלסתריו של היהודי -- הם הם כלי-הזין המגינים. והיא היא העצה והאמצעי ל"והם חיים", לקיומם וחיותם עד היום הזה. וכמש"כ בתורה לגבי משה רבינו ע"ה: "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו" (שמות לד, ל), וכן הוא לגבי כל ישראל, כמש"כ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כח י). וזה מה שאנו אומרים בתפלה: "רוממתנו", "קרבתנו", "ושמך מגדול והקדוש עלינו קראת"; במה רוממתנו? במה קרבתנו? במה הבדלתנו מכל האומות? בכך ששמך הגדול והקדוש עלינו קראת - באותם זקן ופאות שנתת לנו על פנינו, על חזותנו היהודית, שהם רומזים אל השם הגדול והנורא.

ועדיין צריכים אנו להודיע בשער בת רבים, מה שראיתי בשם גאון ישראל ה"חזון איש" זי"ע שבדבריו נתנוצצה רוח הקודש, שכאשר היו הפרעות בארה"ק ל"ע בשנת תרפ"ט ונהרגו אז כמעט כל בני ישיבה ידועה הי"ד התבטא ואמר שסיבת הדבר נעוצה בעובדה שהתלמידים שבאו מחו"ל ללמוד בישיבה ההיא היו מגלחים זקנם. עכדה"ק (ספר הדרת

זקן עמוד שז<sup>12</sup>). והרי הדברים נוקבים ויורדים עד התהום, מזעזעים ומחרידים את הלבבות.

### הזקן והפאות - הכלי זין שלנו

אי לזאת, בזמננו, כשאנו מסובבים ומוקפים בשונאים, העומדים כל שעה מוכנים לשלוח בנו רח"ל חיצו מות ולטרופ אותנו כחיינו יער, בגלוי ובסתר, בפצצות ומוקשים, וסכנת מלחמה מרחפת על עם ישראל, וכולנו שרויים במתח של איומים ופחדים, הרי מחוייבים אנו לשמור על חיינו בכל התחבולות ובכל העצות! ואם גדולי הדור מגלים לנו את הסוד, שגידול הזקן והפאות מעוררים רחמים עלינו והם לנו לחומת מגן ושמירה, הרי אנו מחוייבים בזה מצד מה שכתוב: 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם' (דברים ד, טו), וחמירא סכנתא מאיסורא.

### אם התפילות יוצאות מפיות המסובבים בזקן ופאות - הרי הן מעוררות את הי"ג מידות של רחמים

ועוד ידוע שאין כח ישראל אלא בפיו, בתורה ובתפילות, ואלה הם כלי-זין היותר יעילים שלנו, וידוע התרגום בפרשת ויחי עה"פ "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" (בראשית מח, כב) ומתרגם: "בצלותי ובבעותי". והנה התקבלות התפילות היא ע"י רחמים ורצון כמו שאנו אומרים: "אבינו מלכינו קבל ברחמים וברצון את תפילתנו", הילכך, אם התפילות הללו יוצאות מפיות המסובבים בזקן ופאות הרי הן מעוררות את הי"ג מידות של רחמים. וזה גורם גדול שתהיינה מקובלות למעלה. ואפשר גם לומר רמז נאה על כך: זקן ופאות עולים בגימטריא: "רחמים ורצון" חושבנא דדין כחושבנא דדין.

### להדר ולפאר את "פני ישראל" בצלם אלקים אמיתי - הרי זו מצוה שהזמן גרמא

לפיכך בזמננו אנו, כשאין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, ואנו זקוקים לדפוק על שערי שמים בתפילות ותחנונים, ובס"ד מפינו אנו חיים, אין לנו עצה יותר הוגנת מלהוסיף זכות וכח וחיבות לדיבורים הקדושים היוצאים מפינו, והרי זו מצוה שהזמן גרמא, להדר ולפאר את "פני ישראל" בצלם אלקים אמיתי, כדי שיקויים בנו מש"כ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וירש ממך" (דברים כח, י).

(עכ"ד מאמר מגן ומושיע שם)



...להראות לפני הכל שהמצות שציותה תורה להצטיין בהם האיש יהודי  
חביב אצלנו ואין אנו מתביישיין בהם ח"ו...  
(מרן ה"חפץ חיים" זצ"ל בקונטרס תפארת אדם)

... ובכל הדורות הי' זה בזיון גדול מי שלא הי' לו זקן ורק בדורות האחרונים התחילו לזלזל בזה כי למדו מהגוים, ובתרגום יונתן אי' שעובר בזה משום לא ילבש גבר שמלת אשה והיינו אפי' אם מספר במספרים וכ"כ החינוך והוסיף שעובר משום ובחוקותיהם לא תלכו ... בהמכונות גילוח שנהג היום שכבר כתב החפץ חיים (בלקוטי הלכות מכות כ"א ב' בעין משפט אות ז') שעובר בזה על פאת זקנם לא יגלחו ומרן החזו"א החמיר בזה מאד בכל מיני מכונות גילוח ולא התיר אפי' למכור למי שמגלח בתער להצילו מאיסור תער רק ציוה למכור לגוי וכן אאמו"ר זלה"ה [הגאון ה"סטייפלער"] הי' מחמיר בזה מאד ואמר שקרוב מאד שזהו תער ממש ועוברין עליו חמשה לאוין וכ"כ מרן הגרא"מ שך ... והחפץ חיים חיבר ספר שלם ע"ז נקרא תפארת אדם וז"ל שם נכון לזהר שלא לספר הזקן אפי' במספרים... ואבותינו ואבות אבותינו במדינתנו נהגו להחמיר בזה וביותר כהיום שנהגו הרבה מפריצי עמנו בהשחתת התער מצוה רבה לכלל ישראל להתחזק בזה ולא להקטין הזקן אפי' במספרים דהיינו להראות לפני הכל שהמצות שציותה תורה להצטיין בזה האיש יהודי חביב אצלנו ואין אנו מתביישיין בהם ח"ו... ובקובץ אגרות מרן החזו"א (ח"א סי' קצ"ז) ע"ד הסם... מאד קשה עלי הדבר שאינו ממדת הצניעות ואין זה לבוש ישראל רק למדו מהגוים בגולה ושוללים בזה קדושה, ושם (סי' קצ"ח) כתב... בהיותי מורגל באיסורו מדור הקודם והי' הדבר חמור מאד כמו גילוי ראש בחוצות והי' הדבר נחשב כשינוי מלבושיהם לבוש הישראלי ואף שפשטה המחלה גם בין התורנים יחיו לא נשתנה הדבר בשביל זה ולכן נפשי סולדת בענין זה...

(אורחות יושר - למרן הכר"ח קניצסקי שליט"א)

והוא יתברר ויתלבנו הדברים,  
ויהי' בכך הצלה מעון חמור"  
וי"ל יונתן אב"ט כו"ט רפ"ט  
אלה בלתי אומרים

"לענ"ד הוא עושה בכך דבר טוב ומועיל.  
ואולי ע"י זה יתבררו ויתלבנו הדברים,  
ויהי' בכך הצלה מעון חמור"

(מכתב הגאון רבי שלמח זלמן אויערבאך זצ"ל למחבר ספר "כדרת פנים זקן"  
נדפס צ"ס "הליכות שלמח" ה"י תפ"כ עמ' י"א)

שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך